

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Židovská komunita za doby Vizigótů a přechod
k emancipaci za vlády Umajjovců**

Pavλίna Sedláčková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Židovská komunita za doby Vizigótů a přechod
k emancipaci za vlády Umajjovců**

Pavlína Sedláčková

Vedoucí práce:

ThDr. Mgr. Alena Hanzová

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

Pavλίna Sedláčková

Obsah

1 ÚVOD.....	1
2 VIZIGÓTSKÝ STÁT.....	3
2.1 Založení vizigótského státu.....	3
2.2 Zákony, zákoníky a normy.....	4
2.3 Židé na Pyrenejském poloostrově.....	6
2.4 Přístup jednotlivých králů.....	8
2.5 Socioekonomická situace židovské komunity.....	14
3 UMAJJOVCI.....	17
3.1 Historie umajjovského chalífátu.....	17
3.2 Zákony.....	20
3.3 Kontakty mezi muslimy a Židy.....	22
3.4 Socioekonomická situace židovské komunity.....	30
4 HISTORIOGRAFIE.....	34
4.1 Moderní historiografie 19. století.....	34
4.2 Současná historiografie 20. a 21. století.....	35
5 ZÁVĚR.....	39
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	42
7 RESUMÉ.....	44

1 ÚVOD

Při hledání tématu své bakalářské práce jsem se orientovala na oblast religionistiky, kterou jsem již od začátku studia vybrala jako svůj studijní blok a předmět státní zkoušky. Tato oblast mě vždy zajímala i z toho důvodu, že o náboženství se u nás ve školách dozvídáme jen poskrovnu, což je podle mého názoru škoda, neboť bez ohledu na otázku víry či nevíry v Boha u každého z nás, přece jen je součástí naší kultury a historie. Důvodem k výběru religionistiky bylo i moje povolání, pracuji jako průvodkyně a propojení historie, kultury a náboženství je tudíž mým „denním chlebem“.

Vybrala jsem si problematiku židovskou, o kterou jsem se i díky své práci poslední dobou zajímala trochu více a chtěla jsem využít příležitosti a spojit vše s mým již vystudovaným oborem – španělskou filologií. Španělsko se svojí košatou a pohnutou historií nabízí v tomto směru krásnou možnost. Vždyť několik staletí na jeho území koexistovala dokonce tři různá náboženství. Židé tam žili až do konce 15. století, kdy byli vyhnáni Isabelou Kastilskou a Ferdinandem II. Aragonským. Žili tam pak ještě i dále jako tzv. marranos, kteří museli svoje náboženství skrývat a provozovat jen potají, neboť jmenovaní dva monarchové jsou zakladateli samostatné španělské inkvizice, která se měla starat o čistotu víry i u těchto konvertitů. Během tohoto období bylo mnoho marranos upáleno...

Nakonec jsme s mojí vedoucí bakalářské práce paní ThDr. Hanzovou rozhodly soustředit na jiné období španělských dějin, a to dobu vizigótských králů a změnu, kterou znamenalo pro židovskou komunitu období umajjovského chalífátu, jehož sídlo bylo na jihu Španělska ve městě Córdoba. Časově tomu tedy odpovídá období mezi rokem 306 – 1031. Bakalářská práce má za cíl zpracovat historiografii židovské komunity v období vizigótského a islámského Španělska s využitím sekundárních pramenů. Pozornost bude především věnována sociálním a kulturním podmínkám života Židů v tomto období.

Pojem Žid určuje jak příslušnost k židovskému národu, tak přináležitost k víře. Vzhledem k tomu, že život jakéhokoliv Žida je spjat, a to neoddělitelně, s židovským vyznáním, je někdy velmi těžké tento významový rozdíl odlišit a gramaticky vyjádřit pomocí velkého nebo malého písmena na začátku slova. Proto se ve své práci pro

zjednodušení uchyluji k jednotné pravopisné formě „Žid – Židé“. U termínu „Umajjovci“ používám variantu, kterou zvolil ve své monografii *Duchovní cesty islámu* Prof. PhDr. Luboš Kropáček, náš přední islamista a odborník na arabský svět.

Co se týče materiálů k danému tématu, v českém jazyce toho mnoho k dispozici není, jen málo publikací, které se spíše soustředí na celkový pohled na španělské dějiny, takže lze využít některé kapitoly spíše na úvodní seznámení s problematikou a vtažení do situace. Ve své práci jsem tudíž využila materiály spíše ze španělských a anglických pramenů.

Práce má tři hlavní části, první je zaměřena na období vizigótských králů, jejich usídlení se na Pyrenejském poloostrově a postupné proměňování pozice židovských obyvatel vzhledem k osobě jednotlivých panovníků a přijímaných zákonů na jednotlivých křesťanských koncilech. Toto období končí rokem 711, kdy se na Pyrenejský poloostrov dostávají první muslimové. Druhá část práce je věnována období umajjovského chalífátu, jeho popisu, významu a především upevňování pozic židovských obyvatel v jeho rámci. Poslední třetí část hovoří o jednotlivých historických publikacích, které se tématem zabývají a o historících, kteří je zpracovali a rovněž i o pohledech na tuto problematiku, které se během času proměňovaly.

2 VIZIGÓTSKÝ STÁT

První část bakalářské práce popisuje historický vývoj na území Pyrenejského ostrova, přelomové období konce římského impéria a definitivní usazení se západního kmene Gótů. Ti zde zakládají vlastní stát a pomocí přijatého křesťanství upevňují mocenské pozice. Kapitola má pět částí: založení státu, pojednání o vizigótských zákonech obecně, vysvětlení teorií původu židovského národa na tomto území, přístup jednotlivých panovníků k židovské problematice a nakonec socioekonomická situace zkoumané komunity.

2.1 ZALOŽENÍ VIZIGÓTSKÉHO STÁTU

Pyrenejský poloostrov byl pod římskou nadvládou, byl částí římského impéria zvanou Hispánie. V době již postupného rozpadu římského impéria přicházejí na Pyrenejský poloostrov barbarské kmeny Vandalů, Svěbů a Alanů. Germánský kmen západních Gótů neboli Vizigótů se trvaleji usazuje na tomto území na počátku 5. století (je uváděno rozpětí let 409 - 507)¹ a zatlačuje ostatní barbarské kmeny směrem na jih.² Prvním hlavním městem je Tolosa³ v Akvitánii⁴, později v polovině 5. století, po proniknutí více na jih se jím stává Toledo⁵, město geograficky ve středu dnešního Španělska. Vizigóti se nejdříve usazují jako spojenci římské říše, po jejím rozpadu⁶ vytváří vlastní stát. Jsou nazýváni nejvíce romanizovanými Germány a nejsou bráni jako útočníci nebo okupanti, ale dokonce jako ti, co mají Hispánii bránit proti vpádu jiných barbarských kmenů.

Západní Góti vládou na Pyrenejském poloostrově zhruba 300 let⁷, Montesquieu ve svém Duchu zákonů píše, že se jedná o formu totalitární vlády, kdy vnitřní politiku ovládá vojenská kasta.⁸ Zajímavostí je, že byli jako národ v menšině, pouhá 2%

---

¹ PÉREZ, Joseph: *Historia de España*, 2003, s. 17.

² BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 27.

³ Toulouse

⁴ Na území dnešní Francie

⁵ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 39.

⁶ 476

⁷ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 48. Uvádí od roku 412 do roku 711.

⁸ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 48.

populace, vlastně jen vládnoucí třída, většina obyvatel Hispánie (odhad 4 - 5.000 000) byla hispanořímského původu.⁹

Vizigóti byli Ariány.¹⁰ Po oficiální konverzi vládce Rekkareda roku 587 ke katolictví se mění situace, a to i pro občany království, kteří do té doby vyznávali jinou víru než křesťanskou. Snahou krále totiž bylo sjednotit říši a k tomu mělo posloužit univerzální náboženství. Tato snaha tudíž ovlivnila nejen pohany, ale hlavně židovské obyvatelstvo, jehož životní podmínky v tomto období jsou předmětem této práce.

2.2 ZÁKONY, ZÁKONÍKY A NORMY

Od počátku vzniku křesťanství jako nového náboženství vydělující se z judaismu docházelo mezi oběma náboženstvími ke střetům. Nejprve byli Židy pronásledováni křesťané, později, když došlo k přijetí křesťanství jako oficiálního náboženství římské říše, situace se obrátila.¹¹ První nařízení za vlády Konstantina namířená proti herezím se dotýkají i Židů. Konstantin zakázal: vlastnictví křesťanských otroků, náboženský proselytismus, ovlivňování otroků svými pány v otázce víry a přikázal Židům platit dávky, od kterých byli do té doby osvobozeni.¹² Císaři vládnoucí po něm tyto edikty potvrdili. V Theodosiově zákoníku je později navíc ještě uvedeno, že židovské tribunály ztrácí své kompetence, nadále mají pouze řešit židovské náboženské spory.¹³ Tím se židovské obyvatelstvo dostává pod římské právo. Ale přesto v tomto období můžeme hovořit o určitém stupni tolerance.¹⁴

První zákoník na území Pyrenejského poloostrova se nazýval Breviář. Vstoupil v platnost za vlády Alarica II¹⁵. Byl kompilací římského pozdního práva, takže v něm najdeme různá omezení pro židovské obyvatelstvo: vyloučení z veřejných funkcí, nesmí vlastnit křesťanské otroky, objevuje se zákaz smíšených manželství a zákaz stavět nové

---

⁹ PÉREZ, Joseph: *Historia de España*, 2003, s. 17.

¹⁰ „Ariánství či arianismus je christologická hereze, odchylné učení, jež popíralo božství Ježíše Krista. Název pochází ze jména alexandrijského kněze Areia (latinsky *Arius*, cca 260–336). Učení, že Ježíš Kristus je stvořená bytost, spolu s Duchem svatým podřízená Bohu Otci, dostalo v raném středověku politický význam: jako je Kristus (církev) a Duch svatý (vzdělanost) podřízen Otci, je také církev plně podřízena panovníkovi jakožto otci. V této podobě ariánství převládalo u germánských kmenů až do 7. století a jeho politická stránka znovu oživila v boji o investituru ve vrcholném středověku.“ wikipedie

¹¹ HANZOVÁ, Alena: *Osudy židovské komunity ve Španělsku pod vlivem vizigótského zákoníku*, s. 1-2.

¹² HANZOVÁ, Alena: *Osudy židovské komunity ve Španělsku pod vlivem vizigótského zákoníku*, s. 1-2.

¹³ GARCÍA MORENO, Luis, A.: *Los judíos de la España antigua*, Ediciones Rialp, Madrid, 2005, s. 20.

¹⁴ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 16.

¹⁵ 484-507

synagogy.¹⁶ Měl ochránit křesťany před židovskou vírou, což nám zase zpětně nepřímo ukazuje na sílu židovské komunity.

Přestože Vizigóti jako stoupenci ariánství nevěnovali náboženské situaci Židů velkou pozornost¹⁷, neboť oni sami se museli vymezovat vůči katolické církvi a většinovému obyvatelstvu ve své říši, i tak už byly v tomto prvním období jejich vlády přijaty některé protižidovské normy.¹⁸ První písemnou zmínku s datací, která se vztahuje k židovským obyvatelům na námi zkoumaném území, je dokument z koncilu v Elvíře¹⁹ svolaný biskupem z Córdoby zřejmě z roku 306 (uváděno je i rozmezí 300 – 309, rok 313 nebo i rok 324). Na tomto prvním koncilu jsou zavedena následující protižidovská opatření...Kánon 16 zakazuje sňatky křesťanských dívek s kacíři a Židy, rodičům, kteří by tento sňatek povolili, hrozí 5 let zákazu přijímání, kánon 49 říká, že si vlastníci půdy nemají nechat žehnat své plodiny od Židů - opět kdo poruší, bude vyloučen z církve a kánon 50 říká, že křesťané nemají stolovat společně s Židy. Kánon 78 zakazuje pod pohrůžkou exkomunikace styk ženatého muže s vdanou paní či s Židovkou.²⁰

Ve Španělsku dříve než v ostatních zemích, již předtím než se křesťanství stalo oficiálním náboženstvím, již před nicejským koncilem se církev zaobírala židovskou otázkou – viz první dekrety výše.²¹ Tato nařízení sice byla vydána, ale historici se shodují, že příliš dodržována zřejmě nebyla, naopak zpočátku vlády Západních Gótů na Pyrenejském poloostrově nebyla pozice Židů nějak zvlášť ohrožena.²²

Změna nastala po oficiální konverzi vizigótského panovníka Rekkareda ke katolictví. Panovníci začínají pravidelně svolávat církevní koncily do hlavního města Toleda²³, na kterých jsou postupně přijímána protižidovská opatření. Situace židovského obyvatelstva se mění v závislosti na toleranci nebo intoleranci jednotlivých vládců – viz kapitola jednotliví panovníci. Na jedné straně byl zakázán proselytismus, na straně druhé však nabyla autorizována smíšená manželství, nesměly se stavět nové

---

¹⁶ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 17.

¹⁷ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 58.

¹⁸ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 17.

¹⁹ Část dnešní Granady

²⁰ VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963, s. 4-14.

²¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 143.

²² SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 58.

²³ Celkem jich bylo 17.

synagogy či opravovat stávající, žádný Žid nesměl vykonávat funkci, kde by mohl být nadřazen křesťanům a nemohl křesťan jím tudíž být souzen či odsouzen.²⁴ Proti židovskému obyvatelstvu nebyl veden boj, ale politika segregace a izolace. Snahou bylo podkopat právní a ekonomickou stránku jejich života. Židovští soudci a církevní představitelé se museli zpovídat místním úřadům, zákaz vlastnit otroky omezovalo ekonomii a obchod a konverze byla stimulována různými prostředky. Pouze obecný nepořádek, kterým trpěla vizigótská monarchie, nedovolil králům jako Rekkewinth nebo Egika dokončit totální destrukci Židů na Pyrenejském poloostrově, i když k tomu používali ty nejkrutější metody. Vývoj situace je možný srovnat například s Francií²⁵, kdy se také po přestupu oficiálních představitelů státu mění pro Židy životní podmínky a dochází k vyhlášení prvních restrikcí. Křesťanům je zakazováno jíst se Židy u společného stolu, později ženit se s židovským obyvatelstvem a další jiné formy odluky. Jedním z názorů na snahu o oddělení židovského a křesťanského obyvatelstva je, že Židé se od šesti let učili povinně číst a psát, kdežto křesťané byli analfabeti, takže jako forma ochrany před nežádoucími informacemi byla zvolena právě separace.²⁶

2.3 ŽIDÉ NA PYRENEJSKÉM POLOOSTROVĚ

Židé na Pyrenejském poloostrově žili od dob římského impéria, dřívější jejich pobyt zde dokázán nebyl, i když existovalo několik teorií hovořících o jejich vstupu na toto území již před příchodem Římanů. Za prvé se hovořilo o tom, že přišli po prvním zničení jeruzalémského chrámu roku 587 před Kristem a že jsou přímými potomky kmene *Judá*.²⁷ Část Židů podle této teorie odešla do zajetí do Babylónie, ale část prý i do Hispánie. Druhá teorie připouští příchod Židů po zničení druhého jeruzalémského chrámu roku 70. A další názor klade tuto událost do mnohem dřívější doby, a to léta Šalamounovy vlády (966 – 926 před Kristem), kdy prý přišli společně s Féniciány.²⁸ Zřejmě se jedná jen snahy pozdějších příslušníků židovského národa, kteří se snažili tímto způsobem dokázat, že židovští obyvatelé Pyrenejského poloostrova nejsou zodpovědní za smrt Ježíše Krista, neboť se v té době nenacházeli na území Jeruzaléma,

---

²⁴ GARCÍA IGLESIAS, Riaño: *La legislación antijudía de los visigodos*, s. 103 – 133, GARCÍA IGLESIAS, V.: *Los judíos en la España antigua*, Ediciones Cristiandad, Madrid, 1978.

²⁵ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 141.

²⁶ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 141.

²⁷ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 30.

²⁸ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 10.

ale již ve své nové vlasti. To se domnívá i Menendez Pidal autor „*Historia de España*“²⁹, teorie se objevuje v kronice Alfonse X. a podle tohoto autora ji napsal konvertita z Toleda³⁰. Tyto teorie zmiňuje i Luis Fernández Suarez ve své knize „*Judíos españoles en la Edad Media*“. Píše o tom, že kultura je rabínská, nikoliv kněžská a právě až po zničení druhého chrámu se již nedělali chrámové oběti, ale soustředilo se na modlitby, čtení a výuku.³¹

O pobytu Židů na území Pyrenejského poloostrova se zmiňuje i římský historik Josef Flavius³² „*je to národ rozptýlený a rozdělený po všech koncích světa a v líně národů jednotlivých zemí*“³³. Zmínit můžeme i teorii, která hovoří o svatém Pavlu. Pavel z Tarsu se chtěl vydat na misií do Hispánie, vzhledem k tomu, že víme, že své misie vždy začínal u židovského obyvatelstva, můžeme téměř s jistotou tvrdit, že se v té době nacházely na území dnešního Španělska židovské komunity.³⁴

Jak to vlastně bylo s příchodem a Židů na Pyrenejský poloostrov nebylo důležité jen z důvodu uvedeného výše, ale i později, když se kvůli snahám o násilné pokřtění a nakonec i kvůli vyhnání v roce 1492 hledali důkazy o původu a židovských kořenech sahajících daleko do minulosti a o legitimitě jejich pobytu na území dnešního Španělska.³⁵

Reálně máme nejstarší hmotnou památku bez datace zřejmě z 1. století po Kristu - náhrobní kámen – sarkofág nalezený na severu Španělska, který má trojjazyčný nápis - řecky, latinsky a hebrejsky. Zřejmě tedy židovští osadníci pocházeli z řeckého jazykového prostředí, konzervovali svůj svatý jazyk a ovládali latinu. Nápis v hebrejštině zní: „*Mír s Izraelem, s námi a našimi dětmi*“³⁶ Těmito náhrobními

---

²⁹ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 13.

³⁰ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 13.

³¹ GARCÍA IGLEISAS, V.: *Profesiones y economía familiar de los judíos españoles en antigüedad*, Revista internacional de sociología, s. 59-68.

³² 1. století po Kristu

³³ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 36.

³⁴ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 14-15.

³⁵ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 36.

³⁶ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 58.

kameny se zabývali například FRANCISCO CANTERA BURGOS a JOSE MARIA MILLÁS VALLICROSA³⁷.

Stejně jako v Itálii se zpočátku pod vládou Vizigótů daří Židům dobře, jsou chráněni před náboženskými útoky, pokud k nim dojde, viníci jsou souzeni. Křesťanský fanatismus je držen na uzdě. Dokonce jsou na tom ještě lépe, neboť jsou to země nezávislé na byzantské církvi a zpočátku nemají zavedeny římské restriktce proti Židům a ti užívají pod jejich vládou plné svobody³⁸. Situace se mění postupně podle přístupu jednotlivých vládnoucích monarchů.

2.4 PŘÍSTUP JEDNOTLIVÝCH KRÁLŮ

Roku 586³⁹ nebo 587⁴⁰ (uvádí se i rok 589⁴¹) vizigótský vládce Rekkared⁴² přestupuje na katolickou víru a tvrdost opatření proti Židům je důkazem věrnosti katolické církvi.⁴³ Od tohoto okamžiku úzce spolupracuje stát s církví a vše, co se rozhodne na koncilu je podepsáno králem a biskupy a stává se zákonem. Nastupuje tvrdá politika proti pohanům, Ariánům a Židům. Španělsko je potřeba sjednotit, uvádí se v platnost římsko-byzantské zákony proti Židům – Justiniánův kodex. Židé nesmí vlastnit křesťanské otroky, oženit se s křesťany a nesmí zastávat důležité úřady.⁴⁴

Nástupce Rekkareda Sisebud⁴⁵ vidí, že předchozí nařízení není ještě všude respektováno, a tak vydává nový dekret o „židovské pověře“, která nesmí mít v jeho státě vliv na křesťany, ti musí být ochráněni, Židé nad nimi nesmí mít moc.⁴⁶ Což v praxi znamená, že Židé nesmí vlastnit křesťanské sloužící nebo křesťanské otroky. Vzhledem ke skutečnosti, že zmíněný dekret nemá patřičný efekt, dává židovským obyvatelům na vybranou. Roku 613 vydává nařízení, dle kterého si Židé mají vybrat mezi křtem nebo odchodem ze země.⁴⁷ Mnoho jich dochází do severní Afriky nebo přes

---

³⁷ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 12.

³⁸ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 137.

³⁹ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 41.

⁴⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 58.

⁴¹ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 18.

⁴² 586-601

⁴³ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl.

⁴⁴ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 143-153.

⁴⁵ 612 – 621

⁴⁶ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 153.

⁴⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 153-154.

Pyreneje do Francké říše, kde se jim později za vlády Dagoberta stane to samé.⁴⁸ Zůstávají především ti, kteří nemají přenosnou profesi, ti, co se věnují zemědělství, vinařství, ovocnářství. Mnozí z těch, kteří se rozhodnou zůstat, ovšem vyznávají židovskou víru tajně. Přestože vyjádření papeže Gregora bylo jasně proti násilnému křtu, církevní hodnostáři proti výnosu krále neprotestovali.⁴⁹

Vyjádření biskupa Isidora (později svatořečeného) ze Sevilly na toto téma zní: *“Na začátku své vlády kladl velký důraz na konverzi Židů ke křesťanství, ale málo pochopení měl od doby, kdy použil sílu proti těm, kteří měli být uchvázeni vírou a duchem. Ovšem je psáno, že k Ježíši Kristu může být člověk obrácen silou nebo přesvědčením.”*⁵⁰ Proti násilnému obrácení na víru je ovšem později vystupováno, neboť se neslučuje s ideou křesťanství. Nicméně později ti, co byli pokřtěni násilně, se již k víře svých otců navrátit nesměli.

Vizigótský král Swintila⁵¹ byl velmi benevolentní a spravedlivý vládce. Býval nazýván „otcem vlasti“ a dovoluje Židům, aby se vrátili k víře svých otců. Mnozí z vyhoštěných se vracejí, a ti, co přestoupili ke křesťanství jen naoko, se navracejí k původní víře. Ovšem toto období trvá pouhých 10 let, po kterých je tolerantní panovník sesazen.⁵²

Za vlády jeho nástupce Sisenanda⁵³ se dá říci, že se církev mstí za předešlou porážku a roku 633 na 4. koncilu v Toledu⁵⁴, jemuž předsedá biskup Isidor, je sice zakázán proselytismus, nicméně ti, kteří už pokřtěni jsou, musí zůstat křesťany. Na základě rozhodnutí tohoto koncilu jsou odebrány děti pokřtěným a jsou odevzdány do péče křesťanských rodin a klášterů. V případě smíšených sňatků, partner židovského vyznání musí konvertovat, je povolen i rozvod s touto osobou. Pokud se tak nestane, bude manželství anulováno. Ti, kteří jsou pokřtěni, mají se Židy zákaz styku. Těm, co by přijali dárek od Žida či by mu poskytli ochranu, hrozí exkomunikace z církve.⁵⁵ Koncil chce „Oddělit od těla Kristovo toho, kdo by bral pod svoji ochranu nepřítele

---

⁴⁸ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 153-154.

⁴⁹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 143-153.

⁵⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 154.

⁵¹ 621 – 631

⁵² KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 154-155.

⁵³ 631-636

⁵⁴ VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963, s. 186.

⁵⁵ VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963, s. 186-215.

Krista“⁵⁶ Přesto mnozí urození berou židovské obyvatelstvo pod svoji ochranu a královská moc je bezmocná. Kánon 57 určuje, kdo bude donucen věřit silou a kdo ne. Zdá se, že tento článek byl inspirován Isidorem, který se Sisibudem nesouhlasil, i když zároveň nechtěl, aby se konvertiti vraceli k židovskému náboženství.⁵⁷

„Co se týká Židů, nařizuje svatý koncil, aby je nikdo v budoucnu nenutil věřit silou, protože - Bůh se smiluje nad tím, nad kým chce a učiní silnějším toho, koho chce – takže se nemáme snažit spasit někoho proti jeho vůli, ale láskou, aby spravedlnosti bylo učiněno zadost. A stejně jako člověk dobrovolně poslouchá hada, tak stejně bude spasen dobrovolnou vírou v milost boží a vnitřní přeměnou. Proto se nemá přesvědčovat ke konverzi násilím, ale užíváním vlastního úsudku a snažit se příliš nenaléhat. Ale ti, co byli již dříve za vlády Sisedunda násilím pokřtěni, protože obdrželi božskou svátost a milost křtu, pomazání a zúčastnili se svatého přijímání těla a krve našeho pána, je lépe, když se je donutí přidržet se víry, kterou násilím a nutně přijali, z toho důvodu, aby nedocházelo k rouhání a brání jména našeho pána nadarmo a aby víra, kterou přijali, nebyla dehonestována.“⁵⁸

Další vládce Chintila⁵⁹ se roku 636 zavazuje, že všechny protižidovské kánony bude dodržovat. Násilně pokřtění mají strach z nového pronásledování a posílají mu dopisy vyjadřující lítost a slibující, že budou dobrými křesťany a nebudou se s Židy stýkat. Nebylo jim to ale příliš platné.⁶⁰

Na 6. koncilu v Toledu roku 638 je rozhodnuto, že domovské právo ve Španělsku mají jen katolíci. Znovu se zvedá vystěhovalecká vlna, Židé a osoby jiného vyznání se vydávají do severní Afriky či jižní Francie.⁶¹ Biskup Braulio ze Zaragozy zasahuje ve prospěch konvertitů a píše papeži Honoriovi I. dopis s přáním, aby jim dovolil návrat ke svému náboženství, ovšem zároveň brání Chintilu, jehož snahou bylo očistit území, které spravuje a nechce ve svém království poddané jiného než

---

⁵⁶ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 155.

⁵⁷ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 13.

⁵⁸ VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963, s. 210-211.

⁵⁹ 636 – 639/640

⁶⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 154.

⁶¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 154.

katolického vyznání.⁶² Později pod vlivem církve musel pod trestem exkomunikace každý nastoupivší král na trůn přísahat, že nedovolí, aby jakýkoliv Žid vystupoval proti králi a zároveň proti křesťanské víře. Také byla dne 1.12.638 vyžádána přísaha konvertitů v kostele sv. Leocadie v Toledu. Zde museli znovu popřít zákony Mojžíšovy a slíbit, že nebudou praktikovat žádné židovské zvyky a že odevzdají bible a svaté knihy biskupům.⁶³ Což nás utvrzuje v myšlence, že si ve středověku skutečně na výklad bible chtěla církev zřídit monopol.

Během vlády Chindasvinta⁶⁴ byl poměrný klid, i když protižidovské zákony nadále platily.

Další protižidovská opatření vstupují v platnost za Rekkewintha⁶⁵, který zakazuje obřízku, sabat a dodržování židovských svátků. Chce vypudit Židy z Pyrenejského poloostrova. Deklaruje před 8. koncilem v Toledu, že už ze Španělska vyhnali všechna nepravá náboženství, jen sekta židovská je nezničitelná. Apeluje na všechny Židy, aby se dali cestou pravdy a duchovní spravedlnosti. Platnost římského zákona, díky kterému nemuseli Židé chodit v sobotu k soudu, je zrušena.⁶⁶

9. koncil roku 655 nařizuje přísné dodržování tohoto zákona, Židé se musí zúčastňovat všech bohoslužeb sloužených biskupy a musí být v kostele přítomni během všech židovských svátků. V případě neuposlechnutí následují tělesné tresty. Král Rekkewinth se stává vizigótským Justiniánem. Všechna nařízení a zákony, dekrety jeho předchůdců proti Židům jsou zvěčnělé a potvrzené ve vizigótském zákoníku *LEX VISIGOTUORUM*. Navíc je přijato prohlášení o tom, že kdo by viděl někoho, že vykonává židovský kult, ten je povinen to ohlásit.⁶⁷ Montesquieu se v „Duchu zákonů“ odvolává na tento zákoník a říká: inkvizice ho mohla jen přejmout, nemusela

---

⁶² ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 14.

⁶³ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 14.

⁶⁴ 642 – 653

⁶⁵ 649- 672

⁶⁶ VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963, s. 293-296.

⁶⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 154.

vypracovávat nic nového, vše protižidovské už tam je (v 18. století ještě fungovala ve Španělsku inkvizice, fungovala až do roku 1834)⁶⁸.

Vyznání víry „judaizujících křesťanů“ králi Rekkeswinthovi⁶⁹ v Toledu říká:

„Našemu nejzbožnějšímu a nejurozenějšímu pánu a vládci, králi Rekkeswinthovi:

My Židé města Toleda, kteří jsme připojili své podpisy a pečeti, chceme Tě upozornit na skutečnost, že jsme byli kdysi přinuceni vydat pamětní spis králi Chinthilovi, blahé paměti, ve kterém jsme se zavázali držet se katolické víry stejným způsobem, jak činíme i nyní.⁷⁰ Ale věrolomnost zrozená z naší zatvrzelosti a antipatie, které vyrůstaly z bludů našich předků, nás ovlivnily natolik, že jsme opravdově nevěřili v našeho Pána Ježíše Krista a upřímně jsme nepřijali katolickou víru. Proto nyní svobodně a dobrovolně slibujeme Vaší Výsosti za sebe, za naše ženy a děti tímto pamětním spisem, že tedy se nebudeme držet žádných židovských zvyků nebo rituálů a že se nebudeme stýkat a spojovat s nepokřtěnými Židy.⁷¹

Ani se nebudeme ženit a vdávat za jakoukoli s námi pokrevní osobu do šestého kolena, protože takový svazek je považován za incest.⁷² Ani my a ani naše děti nebo kdokoli z našeho potomstva neuzavře manželství mimo naši víru (křesťanství) a obě pohlaví uzavřou manželství podle křesťanského obřadu. Nebudeme praktikovat obřízku. Nebudeme slavit Pesach, Sabat a jiné židovské svátky nebo židovské rituály. Nebudeme rozlišovat v jídle podle našich starých zvyklostí. Nebudeme dodržovat ceremonie předepisované zavrženými praktikami a zvyky Hebrejů.

Ale s upřímnou vírou a vděčným srdcem a naprostou oddaností věříme, že Kristus je syn živého Boha, jak je vyznáváný tradicí církve a evangeliem a tedy ho uznáváme jako takového a podle toho jej uctíváme. Navíc křesťanské obřady týkající se pokrmů, svátků nebo uzavření manželství opravdově a přesně dodržujeme se stejnou upřímností bez jakýchkoli námitek a bez jakéhokoliv podvodu nebo předstírání z naší strany, kterými

---

⁶⁸ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 155.

⁶⁹ 649-672

⁷⁰ Za krále Chinthily, roku 637 po Kristu, tajní Židé se zavázali, že budou dobrými křesťany

⁷¹ Tajní Židé předložili tuto petici, aby se uchránili trestu vypovězení. Text petice byl pravděpodobně nadiktován knězem.

⁷² Katolické zákony odsuzovali manželství vzdálených bratranců a sestřenic.

bychom pak mohli popřít naše činy a vrátit se k tomu, co bylo zakázáno, nebo nesplnit vše, co jsme slíbili.

S ohledem na maso zvířat, která považujeme za nečistá, pokud bychom je nebyli schopni sníst kvůli našim starým předsudkům i přesto, že je uvařeno s jiným jídlem, slibujeme, že budeme jíst tyto pokrmy bez jakéhokoliv zhnusení nebo strachu.⁷³

A pokud bychom kdy byli přistiženi při porušení těchto slibů nebo chtěli jednat v rozporu s učením křesťanské víry nebo pokud bychom slovem či skutkem zanedbávali plnění závazků, které jsme přijali, které jsou přijatelné pro katolické náboženství, proto přísaháme při Otci, Synu a Duchu svatém, kteří jsou jeden Bůh ve Trojici, že v případě jediného přestoupení, které by bylo shledáno mezi našimi lidmi, ten dotyčný bude upálen nebo ukamenován k smrti buď námi, nebo našimi syny. A Vaše Výsost může takovému viníkovi darovat život, že ztratí svoji svobodu, takže Vaše Výsost jej může zachránit, aby se stal otrokem u toho, koho Vaše Výsost vybere. Vaše Výsost pak bude mít plnou moc nad jeho majetkem a to nejen z moci úřadu Vaší Výsosti, ale i autoritou tohoto pamětního spisu. Proneseno ve jménu Božím v Toledu, v měsíci březnu, šestého roku šťastné vlády Vaší Výsosti.⁷⁴

O dalším vládcí Wambovi⁷⁵ máme málo dat. Víme jen, že vyhnal židovské obyvatelstvo z Narbonne, kterou dobyl, neboť byli spojenci knížete Paula, který se vzbouřil proti králi.

Roku 681 se koná 12. koncil v Toledu. Král Ervig⁷⁶ vyhlašuje úplný zákaz židovského náboženství, během jednoho roku se musí všichni Židé nechat pokřtít. Pokud tak neučiní, budou odsouzeni k 100 ranám holí, skalpování a vyhnání bez jmění, které propadne panovníkovi. Následuje velká vlna emigrace především do Afriky a někteří Židé se rozhodnou ukrýt v různých částech Španělska, tam, kde je vezmou

---

⁷³ Nemohou však slíbit, že budou jíst vepřové kromě případů, kdy je připraveno s jiným pokrmem.

⁷⁴ HANZOVÁ, Alena: *Osudy židovské komunity ve Španělsku pod vlivem vizigótského zákoníku*, s. 9-10.

⁷⁵ 672 – 680

⁷⁶ 680 – 687

feudálové pod svoji ochranu.⁷⁷ Na tomto koncilu je přijato celkem 28 zákonů proti Židům.⁷⁸

Na trůn nastupuje Egika, který zpočátku zmírňuje politiku proti Židům. Na 15. koncilu roku 688 se snaží se zvýhodnit ty, kdo by přestoupili na křesťanskou víru, ale to už se chýlí ke konci 7. století a blíží se rok 711, kdy se na Pyrenejský poloostrov dostávají Arabové. Na 16. koncilu roku 693 když Egika zjistil, že se Židé domlouvají s Araby, zase přitvrdil svoje nařízení a roku 694 nechává zkonfiskovat židovský majetek a odebrat děti židovským rodinám.⁷⁹ Svolává rychle koncil do Toleda kvůli arabskému nebezpečí, neboť Arabové už měli předtím válečné úspěchy na východě a severu Afriky. Král prohlásí, že má věrohodné svědky, že Židé se paktují se svými souvěrci na africké straně. V pozdější době je toto bráno jako zrada a je jedním z důvodů vypovězení Židů z Pyrenejského ostrova v roce 1492. 17. koncil uvádí v platnost zákon, že všichni Židé ve Španělsku jsou osobním vlastnictvím krále, jsou jim v 7 letech odebrány děti a vychovány jako křesťané.⁸⁰

Roku 711 se u města Jerez de la Frontera na jihu Španělska se vyloduje dne 7. července Tarik. Je známo, že v řadách jeho vojáků pod vedením Kaluna al Jahudi bojují šiky Židů a pro židovský národ nastává nová éra. Hlavní město vizigótského království Toledo je dobyto Tarikem o rok později.⁸¹ Pád vizigótského státu vlastně Židy zachránil, objevení se islámu znamenalo novou a hlubokou změnu situace. Islám přiznával jak Židům, tak křesťanům pokračovatelství spirituality Abraháma.⁸² Na Pyrenejském poloostrově spolu musela všechna tři náboženství koexistovat (koexistence však v žádném momentu neznamenal rovnost, jen toleranci) z jednoho prostého důvodu, ani jedno z nich nebylo tak silné, aby vymýtilo ta zbývající dvě. Vedli spolu války, ale také se navzájem ovlivňovali – společné dědictví Boha stvořitele.⁸³ Křesťanské země na severu od poloviny 11. století zdědí toto dědictví umajjovského chalífátu a až do konce 15. století pokračuje soužití na jeho území. Na počátku bylo toto

---

⁷⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 156.

⁷⁸ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 15.

⁷⁹ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 15.

⁸⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 156 – 158.

⁸¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 156 – 158

⁸² FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 35-37.

⁸³ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 35-37.

soužití živější, neboť křesťanské Španělsko bylo opožděné technicky a vědecky, a proto pokrok spojili s mudrci bez ohledu na vyznání, což se potom stalo kořenem slavné překladatelské školy a Španělsko se stalo ve skutečnosti významným vědeckým centrem pro celou Evropu.⁸⁴

2.5 SOCIOEKONOMICKÁ SITUACE ŽIDOVSKÉ KOMUNITY

O sociální a ekonomické situaci Židů za vlády Římanů v provincii Hispánie není zachováno mnoho zpráv.⁸⁵ Víme, že obydlené byly pobřežní oblasti, a to jak Středomoří, tak i pobřeží Atlantického oceánu a ve vnitrozemí pak Lebrija, Sevilla, Córdoba, Cuenca, Ávila, Zaragoza y Astorga.⁸⁶ Nevíme, jaký byl jejich společenský status, ale obecně zřejmě patřili spíše k nízké společenské třídě. Bylo mezi nimi mnoho nucených emigrantů ze severní Afriky, Itálie a Palestiny.⁸⁷ Po přijetí křesťanství jako oficiálního náboženství Římské říše se Židé stali občany druhé kategorie.⁸⁸

V době vizigótského ariánského království obdělávali půdu – buď sami anebo s pomocí otroků a zřejmě se jich nemnoho věnovalo i řemeslům a obchodu.⁸⁹ Historik Y. Baer uvádí, že zde nejsou známky nějakého většího ekonomického rozvoje jako například v té době u Židů ve Francké říši.⁹⁰

Během 6. a první část 7. století to vypadá, že Židé neměli příliš velké překážky v soužití s ostatními obyvateli Pyrenejského poloostrova (s ohledem na dobu) a vedli relativně integrovaný život v rámci struktury socioekonomické hispánsko-vizigótské. Kromě svých náboženských rituálů se neodlišovali od zbytku společnosti, ani svým oblečením oděvem ani jazykem. V každodenním styku byly vztahy mezi křesťany a Židy rozumné. Sociálně byly Židé té doby ze širokého spektra – od těch nejbohatších, kteří zbohatli díky obchodu, těch, co vlastnili rozsáhlé pozemky, přes pracující v královské administrativě (ti patřili společně se stejně postavenými křesťany a klérem

---

⁸⁴ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 35-37.

⁸⁵ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 16.

⁸⁶ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 16.

⁸⁷ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 16.

⁸⁸ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 16.

⁸⁹ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 18.

⁹⁰ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 18.

k elitě). Existovala samozřejmě i vrstva střední, zabývající se administrativou či řemesly a nakonec Židé patřili i k nejchudší vrstvě otroků.⁹¹

Shrnutí

Vizigótský stát byl ve své době a svým způsobem dědictvím římské říše. Přestože se z pohledu Římanů jednalo o barbarský kmen, vizigótský stát jako takový převzal mnohé zvyky, zákony a nakonec i náboženství svých předchůdců. V rámci vizigótského království byla židovská komunita vrstvou zpočátku opomíjenou, později tolerovanou, nakonec nepřijatelnou. Svým způsobem života ani činnostmi, kterým se věnovali při získávání obživy, se nikterak nevymykali ostatním obyvatelům na Pyrenejském poloostrově, ale nakonec víra, společenské zvyky a tradice je odlišovali natolik, že se stali překážkou při sjednocování země, země jednotné z pohledu náboženství, které bylo tmelem společnosti. Tlak vyvíjený na Židy se stupňoval, a to do té míry, že vpád arabských kmenů na počátku 8. století přivítali, a ti, kteří z pohledu křesťanských obyvatel poloostrova byli agresory, stali se v očích židovských obyvatel osvoboditeli.

---

⁹¹ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 22-24.

3 UMAJJOVCI

Druhá kapitola bakalářské práce používá stejné schéma jako kapitola první. V úvodu se snaží seznámit s historickými souvislostmi příchodu arabských kmenů na území dnešního Španělska a s postupným vývojem situace, až ke vzniku a konsolidaci samostatného chalífátu. V rámci tohoto státu se potom soustředí na podmínky židovských obyvatel s důrazem na jejich socioekonomickou situaci. Tato část má čtyři podkapitoly: historie chalífátu, muslimské zákony v této době, vztahy mezi muslimy a Židy a nakonec společenské a ekonomické podmínky židovské komunity.

3.1 HISTORIE UMAJJOVSKÉHO CHALÍFÁTU

Islamizace Španělska počíná rokem 711, kdy se na jihu Pyrenejského poloostrova vyloduje Tarik⁹² a od roku 719 se zde usidluje vojenský vládce – emír, a to v budoucím hlavním městě celého chalífátu neboli Al Andalusu, v Córdobě.⁹³ Nejdříve jsou vládci jmenováni damašskými chalífy, posléze se stávají nezávislími a od roku 755 se titul emíra stává dědičným. Umajjovská dynastie se formuje v Damašku v Sýrii (chalífové jsou původními druhy, přáteli či příbuznými Mohameda a na přelomu 7. a 8. století uznávaní jako duchovní a političtí vůdci muslimů). Roku 749 potomek jednoho Mohamedova strýce Abú-I-Abbás (od něho pak vychází abbásovská dynastie)⁹⁴ zlikvidoval všechny členy umajjovského rodu kromě jednoho, který utekl do Španělska a roku 756 se prohlásil emírem.⁹⁵ Přestože formálně uznával damašského chalífa, choval se víceméně nezávisle.

Abd – al Rahman I. neboli Abdurrahmán I.⁹⁶, zakladatel státu, se zasloužil o rozvinutí významného židovského centra⁹⁷, byly založeny židovské obce v Córdobě, Granadě, Toledu a Seville.⁹⁸ Jeho následník Hišám I.⁹⁹ udělal Córdobu hlavním

---

⁹² Vojenský velitel z berberského kmene v severní Africe. Berbeři se po přijetí islámu stali jeho šířiteli.

⁹³ *Encyclopaedia Judaica*, Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. Vol. 20. 2. Vydání, Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, s. 245 – 247.

⁹⁴ HOURANI, Albert: *History of Arab peoples*, London, 2005., s. 32

⁹⁵ HOURANI, Albert: *History of Arab peoples*, London, 2005, s. 41.

⁹⁶ 756 - 788

⁹⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 59.

⁹⁸ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 59.

⁹⁹ 788 - 796

městem.¹⁰⁰ Za vlády tohoto panovníka máme zprávy o tom, že byly snahy o persekuci nevěřících, ale toto potenciální nebezpečí se nakonec nenaplnilo.¹⁰¹ Během panování Al – Hakama pokračuje židovská emigrace směrem do Španělska.¹⁰² O rozkvětu Al – Andalusu¹⁰³ můžeme hovořit také za vlády Abdurrahmána II.¹⁰⁴ V té době se také uskutečnilo několik povstání křesťanských obyvatel na jihu poloostrova, v Toledu a v Méridě proti chalífovi, ale nemáme zprávy o tom, že by se Židé těchto povstání účastnili. Arabští spisovatelé z tohoto období hovoří o věrnosti a loajalitě židovských obyvatel.¹⁰⁵ Za Abdurrahmána III.¹⁰⁶ dochází z náboženských a politických důvodů k odtržení córdobského chalífátu od Damašku a získání formální samostatnosti. Zakladatel nezávislého chalífátu významně posiluje moc, dobývá další území, dosahuje toho, že z roztržštěných malých států vytváří jednotné mocné a kvetoucí království¹⁰⁷ – Al Andalus se stává hlavním centrem západního islámu a také metropolí vědy a kultury.¹⁰⁸ Španělsko mu vděčí za rozvoj, který pak během jednoho století pokračuje, díky němu se stává hlavou civilizovaného světa. Jeho chalífát se rozkládá na celém jihu a středě Pyrenejského poloostrova, zahrnuje vzkvétající města jako Sevilla, Granada, Lucena, Toledo a přístavy Almería, Murcía, Valencie. Nejvýznamnějším je hlavní město Córdoba. Její pověst se dostala do všech zemí. „*Klenot světa, krásné a mladé hlavní město, pyšné na svoji vojenskou moc, slavné díky požítkům a potěšením, které poskytuje, se třpytí přebytkem svých pozemských statků.*“¹⁰⁹ O úplné nezávislosti córdobského chalífátu se hovoří právě od roku 929, čímž byla rozbita jednota islámu.¹¹⁰

---

¹⁰⁰ *Encyclopaedia Judaica*, Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. Vol. 20. 2. Vydání, Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, s. 245 – 247.

¹⁰¹ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 25.

¹⁰² PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 25.

¹⁰³ ARJONA CASTRO, Antonio: *Historia de Córdoba en el califato omeya*, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010, s. 13-44.

¹⁰⁴ 822 - 852

¹⁰⁵ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 25.

¹⁰⁶ 912 - 961

¹⁰⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 208.

¹⁰⁸ ARJONA CASTRO, Antonio: *Historia de Córdoba en el califato omeya*, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010, s. 13-44.

¹⁰⁹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209. Německá mniška a básnířka, Roswitha z kláštera v Gandersheimu.

¹¹⁰ *Encyclopaedia Judaica*, Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. Vol. 20. 2. Vydání, Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, s. 245 – 247.

I během vlády jeho třech následovníků stát kvetl a v jeho rámci můžeme hovořit i o prosperitě židovské komunity.¹¹¹

O tom, jak vypadalo město Córdoba v 10. století, hovoří publikace Dějiny Španělska: „Zatímco počet obyvatel většiny evropských měst byl velmi nízký (sotva překračoval hranici 10 000), počet obyvatel velké části muslimských měst na poloostrově dosahoval vyšších hodnot. Největším městem byla Córdoba (s více než 100 000 obyvateli)..... v 10. století byla Córdoba nejlidnatějším městem na západě a konkurovala Cařihradu, Damašku a Bagdádu. Podle některých kronikářů prý za Almanzora (al-Mansúra, konce 10. století) měla milion obyvatel. Město vyrostlo kolem římských hradeb, v nichž se nacházely nejvýznamnější budovy. Římský areál měl sedm bran, ale jeho ulice neodpovídaly římské koncepci, jelikož se Córdoba, stejně jako ostatní muslimská města vyznačovala nepravidelností urbanistické struktury ulic a domovních bloků. Ulice se rozbíhaly do všech stran a velké množství jich bylo slepých.“¹¹²

Córdoba – rozložená na zelených březích Guadalquiviru byla v polovině 10. století největším městem celé Evropy, co se týče zastavěné plochy a žilo v ní asi půl miliónu obyvatel, když žádné jiné město s výjimkou Konstantinopole, nemělo více než 30.000 duší. V ní začal neuvěřitelný rozvoj jedinečného španělského židovství¹¹³.

Syn Abdurrahmána III. al-Hakam II.¹¹⁴ chtěl, aby Andalusie duchovně vynikala nad ostatními zeměmi, utratil proto velké množství peněz za cenné knihy z celého světa. Podle kronikářů byla sbírka knih v Evropě nevídanou, čítala prý asi 400 000 kusů. V muslimské akademii studovalo tisíce studentů, do města přicházejí na pozvání krále vzdělanci a publikuje se dokonce i první slovník hebrejštiny, který byl později oceněn i v jiných zemích, například ve Francii či Itálii.¹¹⁵

Zlatá éra a rozkvět státu ještě pokračují za posledních Umajjovců, nicméně od 11. století se začíná v chalífátu měnit situace. Za vlády Hišáma II.¹¹⁶ se k moci dostává

---

¹¹¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 208.

¹¹² UBIETO, REGLÁ: *Dějiny Španělska*, Jover, Seco, Praha 1995, s. 79-80.

¹¹³ DEL BRAVO, Maria Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997, s. 25.

¹¹⁴ 961-976

¹¹⁵ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 215-216.

¹¹⁶ 976-1009 a 1010-1013

jeho chráněncem Almanzor¹¹⁷ a po jeho smrti nastává pád córdobského Al – Andalusu. Hišám II. není schopen království udržet a nakonec je zabit. Neshody mezi vládnoucí dynastií, slabí monarchové, vzpoury a chaos vrcholí roku 1013¹¹⁸, kdy je Sulejmánem zničena Córdoba, mnoho židovských a arabských rodin uteklo, následuje občanská válka a rozpad chalífátu na malá království roku 1031 – tzv. *TAIFAS*. Na konci 11. století pak na Pyrenejském poloostrově začínají vládnout Almorávidé, vládci Sevilly se s nimi spojují a společně si podmaňují celé muslimské Španělsko.¹¹⁹ Almorávidé jsou nábožensky nesnášenliví, problémy mají všichni nemuslimové, mezi nimi i Židé. Jejich situace se začíná zhoršovat a zvedá se vlna emigrace jak do severní Afriky, tak i do křesťanského Španělska, kde „zlatá éra“ teprve začínala. Přesto je v tomto období Córdoba nadále významným centrem a rozvíjí se nejen židovská, ale i arabská kultura, žije zde mnoho básníků a vznikají důležitá díla.¹²⁰

V roce 1146 se vlády chopili Almohádové, což znamenalo úplný konec kvetoucí židovské kultury v Andalusii.¹²¹ Již dříve zmiňovanou náboženskou koexistenci a dědictví Umajjovského chalífátu obdrží kolem poloviny 11. století křesťanská království na severu Pyrenejského poloostrova.¹²² Období tolerance ze strany křesťanů trvalo asi do 14. století, opět pak dochází ke zhoršení situace a nakonec v roce 1492 k vyhnání Židů ze Španělska. Ale toto období španělských dějin již není předmětem této práce.

3.2 ZÁKONY

Židé za vlády Umajjovců ve Španělsku užívali náboženské svobody a relativního blahobytu. Přesto je nutno užít slovo relativní, neboť muslimské zákoníky přebíraly některá dřívější restriktivní opatření, která vznikla z důvodu sporu mezi prorokem Mohamedem a židovskou komunitou v Yatrebu¹²³ - museli nosit šaty, které je odlišovali, nesměli používat jezdecké koně, mohli se modlit jen tichým hlasem, a jejich

---

¹¹⁷ ARJONA CASTRO, Antonio: Historia de Córdoba en el califato omeya, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010, s. 120.

¹¹⁸ ARJONA CASTRO, Antonio: Historia de Córdoba en el califato omeya, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010, s. 133-138.

¹¹⁹ KELLER, Werner: Historia del pueblo judío, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 215-217.

¹²⁰ KELLER, Werner: Historia del pueblo judío, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 220-222.

¹²¹ SCHUBERT, Kurt: Dějiny Židů, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 61.

¹²² FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: Judíos españoles en la Edad Media, Madrid, 1980, s. 18-19.

¹²³ Medina

domy a synagogy nesměli převyšovat určitou výšku. Podobné zákony se pak objevují v legislativě pozdějších křesťanských zákoníků.¹²⁴ Nicméně další muslimská legislativa hovoří o úplné volnosti pohybu, majetku, a i kultu uvnitř synagog.¹²⁵ Navíc zmiňované diskriminační zákony nebyly nijak tvrdě či jednoznačně prosazovány, byly aplikovány vlažně a spíše přehlíženy. Ovšem plnohodnotný status měli jen muslimové, ostatní měli ve společnosti podřízené postavení. Židé se mohli volně stýkat s nežidovským obyvatelstvem a podílet se na obchodu, kulturní a společenské aktivitě a do jisté míry i na státní administrativě. Není pochyb o tom, že stejně jako v ostatních islámských zemích té doby, jmenovali Židé vlastní představitele *nasí*, kteří komunikovali s chalífy.¹²⁶

V 8. století na Pyrenejském poloostrově bylo pouze 10% populace muslimské, v 10. století to již byla převážná část obyvatelstva (mnoho obyvatel během let konvertovalo k islámu), a to nejen městská, ale i z venkova. Tím pádem byl i více definován status ostatních náboženských skupin (hlavně křesťanských a židovských) a hranice mezi nimi. Nebyli nuceni k víře, ale existovaly restrikce – nesměli si brát muslimky za ženy, jejich důkazy u soudu nebyly právoplatné a platili speciální poplatek za fyzickou ochranu. Také neměli zastávat mocenské pozice, ale i tak mnoho jak Židů, tak křesťanů pro muslimy pracovalo.¹²⁷

Mohli bychom hovořit i o národnostním rozložení obyvatel Pyrenejského poloostrova té doby, z tohoto hlediska se jednalo o velmi pestrá směs – Arabové tvořili menšinu, mezi ně patřili Berbeři, byli zde původní většinou obyvatelé Hispánci, Slované a afričtí otroci. Mezi nimi Židé, kteří tvořili sice významnou skupinu, ale početně jen půl procenta celkové populace.¹²⁸

Dalším zajímavým úhlem pohledu při snaze pochopit situaci tehdejšího soužití obyvatel v chalífátu by mohl být úhel lingvistický. Vesměs všichni v Al – Andalusu byli bilingvní – islamizovaní křesťané používali kromě arabštiny svůj původní jazyk romance¹²⁹, stejně jako většina muslimů. Židé zase nezapomínali na svůj svatý jazyk

---

¹²⁴ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 38.

¹²⁵ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹²⁶ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹²⁷ HOURANI, Albert: *History of Arab peoples*, London, 2005, s. 46-47.

¹²⁸ HOURANI, Albert: *History of Arab peoples*, London, 2005, s. 54.

¹²⁹ Vycházející z latiny.

hebrejštinu, ale zároveň používali a studovali arabštinu.¹³⁰ Na konci 8. století emír Hišám nařídil, že všichni bez ohledu na vyznání musí jít studovat do arabských škol, aby se naučili arabštině. Křesťanům žijícím v chalífátu toto nařízení nevyhovovalo, nicméně Židům nepůsobilo žádný problém, neboť již ve skutečnosti ke komunikaci v denním životě (mimo náboženský) arabštinu často používali.¹³¹ Důkazem toho je, často se nejmenovali hebrejsky A ben B, ale arabsky A ibn B.¹³²

3.3 KONTAKTY MEZI MUSLIMY A ŽIDY

Kontakty mezi muslimy a Židy byly bezesporu četné ještě před arabskou invazí na Pyrenejský poloostrov, neboť během vizigótského vládnutí, vzhledem k tomu, že často hrozila možnost násilného pokřtění, odcházelo mnoho Židů právě do muslimské severní Afriky. Ovšem role, jakou Židé hráli při arabském příchodu, byla často diskutována. Během celého středověku jim byla vyčítána vina (šířeno mnohými kronikáři)¹³³ za „*Pérdida de España*“ čili „*Ztráta Španělska*“, a to byl také jeden z důvodů jejich definitivnímu vypovězení ze země roku 1492. Podle některých badatelů to byli nespokojení křesťané, kteří přivedli Araby ke sklonku vizigótského království na poloostrov.¹³⁴ Podle dalších je pomocná role, dokonce i vojenská výpomoc¹³⁵ židovských obyvatel neoddiskutovatelná a mnoho autorů, jak arabských, tak křesťanských¹³⁶ i židovských¹³⁷ uvádí, že Židé spolupracovali s Araby při jejich invazi.

Ať už to bylo jakkoliv, jisté je, že pro židovské obyvatelstvo byla změna politické situace a usazení se muslimů velká úleva, i když ani pak nezískali úplnou svobodu.¹³⁸ Nastává pro ně nová etapa. Jak arabští dobyvatelé postupovali směrem na

---

¹³⁰ ARJONA CASTRO, Antonio: *Historia de Córdoba en el califato omeya*, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010, s. 45-46.

¹³¹ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 39.

¹³² KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209 – 212.

¹³³ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 35-36.

¹³⁴ HANZOVÁ, Alena: *Osudy židovské komunity ve Španělsku pod vlivem vizigótského zákoníku*.

¹³⁵ Arabská kronika AKHABAR MACHMÚA hovoří konkrétně o židovském oddíle pod velením KAULA AL – YEHUDÍ a přítomnosti Židů z Granady, Córdoba, Sevilly a Toleda. ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 16.

¹³⁶ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 16.

¹³⁷ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 35-36.

¹³⁸ DEL BRAVO, Maria Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997. Lévi Provençal: *Vida social e intelectual musulmana hasta la caída del califato de Córdoba*, Menendez Pidal: *Historia de España*, Madrid 1954. FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 37.

sever, nechávali často v nově dobytých městech jako správce území či města právě Židy. Jedni vidí v tomto faktu důkaz toho, do jaké míry docházelo ke spolupráci,¹³⁹ a vyjadřují názor, že snad Židé v Arabech dokonce viděli Mesiáše, mesianismus je charakteristický pro toto období.¹⁴⁰ Další pak hovoří o tom, že to znamenalo víru muslimů v politické schopnosti Židů.¹⁴¹ Pro ty byli Arabové opravdovými osvoboditeli, nejen, že tolerovali jejich náboženství, ale i z hlediska ekonomiky a politiky došlo k uvolnění a k úlevě.¹⁴²

Z prvního století pod arabskou nadvládou existuje velmi málo zpráv¹⁴³, pomalu dochází ke stabilizaci situace na Pyrenejském poloostrově a zdá se, že zpočátku neměli Arabové snahu měnit socioekonomický pořádek, kteří zavedli Vizigóti. Zpočátku tedy dochází i k nové emigraci některých židovských rodin směrem do severní Afriky, Středomoří a dokonce i do Palestiny a Sýrie.¹⁴⁴ Čili spokojené období oboustranné spolupráce při obsazování dobývaného území mezi nimi nemělo dlouhého trvání. Z prvního období nemáme žádné zprávy o tom, že by Židé vlastnili velké množství půdy anebo že by měli nějaké vysoké pozice v politice nebo administrativě.¹⁴⁵ Nicméně na poloostrově žilo zřejmě v tomto období zřejmě dosti silných a početných skupin židovských rodin, což nám dokazuje důležitost děl, která se dochovala z 10. století.¹⁴⁶

Z dostupných informací vyplývá, že židovská populace v 10. století roste, Lucena je téměř výhradně židovským městem, v Granadě Židé převažují – tvoří většinu obyvatelstva. A významná židovská obec je také v Toledu a samozřejmě také v hlavním městě Córdobě.¹⁴⁷

Zpočátku se tedy nedá hovořit o nějak významném postavení židovských občanů, ale když došlo v 10. století k politickému odtržení a k osamostatnění se córdobského chalífátu od Damašku, nastává moment, kdy vládci Pyrenejského ostrova

---

¹³⁹ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 24.

¹⁴⁰ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 24.

¹⁴¹ DEL BRAVO, María Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997, s. 116.

¹⁴² DEL BRAVO, María Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997, s. 116.

¹⁴³ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980.

¹⁴⁴ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 24.

¹⁴⁵ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 24.

¹⁴⁶ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980.

¹⁴⁷ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 17.

Židy potřebují.¹⁴⁸ Jak už se stalo u umajjovské dynastie v Sýrii, začínají zaujímat důležité posty, jak v oblasti vnitřní, tak i vnější politiky. Tento vzestup kulminuje v druhé polovině 10. století.¹⁴⁹

Za vlády Abdurrahmána III., tolerantního a duchovně otevřeného vládce, začíná období „zlatého snu univerzální historie“, jak bylo později nazváno.¹⁵⁰ „*Kdo se dnes pamatuje na tuto dobu a na jména všech filozofů, lékařů, básníků a vědců a židovských diplomatů? Dodnes zůstává tato doba bílou stránkou v učebnicích a historiografích. Když dodnes slyší nějaký Arab Andalusie, napadne ho ráj na zemi*“.¹⁵¹

Nejdůležitější osobou židovského vyznání toho období je bezesporu *Chasdai ibn Šaprut*¹⁵²¹⁵³, lékař, diplomat, státník – měl odpovědnost za říšská cla, později funkci srovnatelnou (řeceno moderní terminologií) s ministrem zahraničí. Byl dvorským lékařem Abdurrahmána III. a jeho následovníka al – Hakama II. Byl pověřen i diplomatickými misemi do křesťanských království na severu dnešního Španělska a také styky s Byzantskou říší.¹⁵⁴ Skutečnost, že se stává pro Abdurrahmána III. tak důležitým a nepostradatelným, znamená pro ostatní Židy tohoto období společenský vzestup. Obecně pak pokrok pro španělské židovstvo, příchod emigrantů ze severní Afriky, z východu a z křesťanských království na severu a rozmach intelektuálního života díky asimilaci arabské kultury židovskými elitami.¹⁵⁵

Pocházel z židovské rodiny z Córdoby¹⁵⁶ nebo z Jaénu¹⁵⁷ a jeho otec Isaak byl bohatým a zbožným mužem, mecenášem. Pomáhal potřebným studentům, mudrcům a umělcům. Chtěl, aby jeho syn byl vzdělaný, aby vystudoval medicínu a znal Tóru,

---

¹⁴⁸ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 50.

¹⁴⁹ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 16.

¹⁵⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 208-209.

¹⁵¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 208-209.

¹⁵² ?906, 910, 915?- 975

¹⁵³ Celé jméno znělo Abu Yusuf Hasday ben Ishaq ibn Saprut.

¹⁵⁴ STILLMAN, Norman: *The Jews of Arablands*, Philadelphia, 2004, s. 55.

¹⁵⁵ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 17.

¹⁵⁶ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209.

¹⁵⁷ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 66.

Talmud a také filozofii.¹⁵⁸ Také se věnoval studiu jazyků, ovládl hebrejštinu, arabštinu a latinu.

V Córdobě – v důležitém duchovním a politickém centru té doby - došlo zřejmě k utvoření skupiny vzdělanců kolem něj. Byl též, stejně jako jeho otec, ochráncem a mecenášem svých studentů.¹⁵⁹ Kolem roku 940 si chalífa Abdurramán III. všimá jeho vzdělanosti a povolává ho ke dvoru, aby se stal jeho osobním lékařem. Nakonec mu svěřuje různé jiné úkoly: záležitosti vlády a státu velké důležitosti, stává se ministrem obchodu, financí a zahraničí a dostává také velké diplomatické úkoly. Během cest a setkání se s dvěma největšími politiky té doby, vládci nejmocnějších států Evropy, byla ověřena jeho inteligence a schopnosti. Proti nebezpečí, které hrozilo chalífátu ze severní Afriky¹⁶⁰ Chasdai dosáhl politického spojení s Byzancí – Konstantin VII. ustanovil dokonce roku 949 ambasádu v Córdobě.

Stal se silnou autoritou, nosil čestný titul *nasí*, byl oficiálním představitelem španělského židovstva.¹⁶¹ Jeho osobní tajemník Menahem ben Saruk byl básníkem a autorem prvního hebrejského slovníku.¹⁶² Pod Chasdajovou záštitou se jiný básník - Dunash ben Labrat stal průkopníkem arabské metriky v hebrejské poezii a tato se poté stala normou pro andaluskou hebrejskou poezii.¹⁶³

Významný je také jeho počín na poli farmakologie. Dostal totiž darem bohatě ilustrovanou knihu od Dioscorida „*De materia medicina*“¹⁶⁴, slavnou kompilaci starých medikamentů. Bohužel vzhledem k tomu, že byla psána řecky, v Andalusii, ji nemohli ocenit. Proto Chasdai našel v Konstantinopoli překladatele. Roku 951 přichází do Córdoby mnich Nicolás a překládá knihu do latiny. Chasdai potom pomáhá s překladem do arabštiny. Díky tomu dochází k rozvoji farmacie v chalífátu¹⁶⁵. Stal se také „znovuobjevitelem“ léku zvaného *triacca*, jakéhosi druhu penicilínu té doby, který

---

¹⁵⁸ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209.

¹⁵⁹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209 – 211.

¹⁶⁰ Fátimovský chalífát, Fátimovci – muslimská dynastie, která vládla v Egyptě a v severní Africe mezi léty 909- 1171.

¹⁶¹ STILLMAN, Norman: *The Jews of Arablands*, Philadelphia, 2004, s. 55.

¹⁶² STILLMAN, Norman: *The Jews of Arablands*, Philadelphia, 2004, s. 55.

¹⁶³ STILLMAN, Norman: *The Jews of Arablands*, Philadelphia, 2004, s. 55.

¹⁶⁴ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 59.

¹⁶⁵ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209-211.

sloužil k léčení různých nemocí¹⁶⁶, mimo jiné se užíval i jako protijed při uštknutí jedovatým hadem. Tento preparát složený asi z 61 prvků se běžně používal v období 2. století na celém území římské říše. Později se recept na výrobu ztratil. Chasdaiovi po dlouhém bádání podařilo lék znovu vyrobit a tento objev v jeho asi 30 letech mu posloužil jako vstupenka na dvůr Abdurramána III.¹⁶⁷

Jeho znalosti jazykové ho vynesly na vrchol politického vlivu, sloužil na dvoře Abdurramána III. jako překladatel a vedl jednání s mnohými návštěvníky chalífátu.¹⁶⁸ Co se týče jeho diplomatických schopností, je třeba zmínit jeho úspěchy v jednání roku 956 s vyslanci císaře Svaté říše římské Oty I., kdy se díky němu poněkud vyostřené vztahy mírní.¹⁶⁹ Dalším bezesporným úspěchem bylo vyléčení obezity křesťanského krále Sancha I. z Leónu, kterého jeho poddaní svrhli kvůli jeho tloušťce z trůnu a Chasdai mu díky úspěšné léčbě pomohl znovu nastolit vládu. Tento počin byl důležitým v rámci mírových jednání s Navarrou a Leónem.¹⁷⁰ Ačkoliv jejich vojenské výpady proti chalífátu v rámci rekonkvisty neustále pokračovaly, díky diplomatickým schopnostem Chasdaie křesťanští králové dokonce přijeli osobně do Córdoby. Básník Donasch ben Labrat opěvuje jeho diplomatické vloh: „*Přivedl Sancha do nepřátelského tábora a donutil ho k jemnému jednání.*“¹⁷¹

Chasdai je také důležitým z dalšího důvodu. Díky němu byla vytvořena významná španělská škola Talmudu. Měl úzké styky s rabínskými akademiemi z Babylónie a z Byzance, a když roku 942 zemřel Saadii¹⁷² a akademie v Súře ztratila svoji prestiž a byla uzavřena¹⁷³, mnozí učenci, mezi nimi *R. Mosés ibn Enoch* a jeho syn, se přemísťují do Al-Andalusu.¹⁷⁴ Akademie v Córdobě získala proslulost a stala se významným duchovním centrem. Bylo by ovšem chybou si představovat idylické soužití původních a nově přichozích učitelů. Naopak docházelo k velkým polemikám a bojům ohledně rabinátu. V této době také dochází na půdě talmudické školy k úvahám o

¹⁶⁶ Hovořilo se o univerzálním zázračném léku, což autoři dnešní doby označují jako evidentní nadsázku. FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹⁶⁷ PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992, s. 66-67.

¹⁶⁸ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹⁶⁹ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹⁷⁰ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 42.

¹⁷¹ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 209-212.

¹⁷² Se'adya ha-Gaon

¹⁷³ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 43.

¹⁷⁴ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 43.

španělských Židech jako o autentických dědicích a potomcích kmenů *Judá* a *Benjamín* a díky tomu o jejich nadřazenosti nad ostatními.¹⁷⁵

Za zmínku stojí také jeho snaha o kontakt s Chazarskou říší, která se nacházela mezi Černým a Kaspickým mořem a která v 8. století přijala židovskou víru, roku 966 však byla dobyta Swatoslawem z Kijeva¹⁷⁶. Následovala nucená christianizace, někteří z Chazarů unikli na sever k Baltu a patrně tam vytvořili jádro *AŠKENAZI*.¹⁷⁷ Chasdai s nimi chtěl navázat kontakt, myslel, že to je jeden ze ztracených kmenů izraelských a napsal jim dopis.¹⁷⁸ Nebylo snadné ho doručit, neboť byzantský císař nepovolil poslům cestu k Chazarům přes svoje území, a tak využil vyslanců císaře Oty, aby dopis doručili.¹⁷⁹

V dopise píše: „*Země, kterou obýváme, zbytek nás z Izraele, se jmenuje Seferad v hebrejštině a Al – Andalus v arabštině. Jméno hlavního města je Córdoba a našeho král Abd-al-Rahman. Naše země je úrodná a bohatá na vodní zdroje. Jsou zde zahrady s ovocnými stromy. Roste zde pšenice, víno a olej. Pěstuje se zde i koření, zelenina a máme dostatek hedvábí. Přichází sem mnoho obchodníků ze vzdálených ostrovů, z Egypta a ostatních království ze severu. Přiváží koření a drahokamy. Náš král má mnoho zlata, stříbra a cenností. Jeho vojsko je mocné. Jeho roční příjmy, které procházejí mýma rukama, jsou 100000 dukátů zlatých. To jsou příjmy od cizích obchodníků, které mám na starost. Světoví vládci posílají našemu králi dárky, aby s ním byli zadobře, jako králové Německa, Slované, ti z Konstantinopole a další.*“¹⁸⁰

A dále připojuje: *Chtěl bych vědět, zda opravdu existuje na zemi místo, kde mají Židé samovládu a nespádají pod vládu jiných. Kdybych měl toto potvrzeno, neváhal bych vše opustit a rezignoval bych na všechny funkce a tituly a cestoval bych přes hory a doly a mořem a zemí, až bych dospěl do země, kde vládne můj pán, do země kmene izraelského.*“ Nakonec píše: „*Ještě mě prosím informujte, jestli víte něco o posledním zázraku, na který my tu čekáme, jdouce z jedné země do druhé. Ponížení bez úcty v exilu*

¹⁷⁵ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 43.

¹⁷⁶ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 211-222.

¹⁷⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 211-222.

¹⁷⁸ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 211-222.

¹⁷⁹ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 51-52.

¹⁸⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 211-222.

musíme v tichosti poslouchat, co nařizují. Všichni mají své království, jen nám chybí i nějaký stín království na zemi. ¹⁸¹

Dopis se dostává k chazarskému králi Josefu prostřednictvím Jakuba en Eleazara z Německa. Několik let poté roku 955 přichází do Córdoba odpověď. ¹⁸²

Chazaři nejsou potomky Izraelitů, ale pohaní, kteří jsou příbuzní Turkům. Král Bulan se roku 740 rozhodne mezi křesťanstvím, islámem a židovstvím pro židovství. Josef, nynější vládce a autor dopisu jmenuje všechny předcházející krále. Popisuje polohu u řeky Volhy a Kaspického moře. Kolem řeky je mnoho města vesnic, které platí Chazarům tribut, dokonce i ty, které jsou ve vzdálenosti jednoho měsíce cesty – rozloha říše tedy bude značná. Následuje detailní popis celé říše i života v ní. Plánují společné setkání, k tomu však nikdy nedojde. ¹⁸³

Nakonec byl posledním chazarským židovským králem Lev. Několik let před smrtí Chasdaie je Chazarská říše dobytá a v té době na sklonku 10. století se blíží i konec Al - Andalusu. Nicméně kulturní rozvoj pokračuje ještě během 11. a 12. století i v rámci nyní už křesťanských království. V Granadě působil ještě později jeden absolvent akademie *Samuel ha-Nagid* ¹⁸⁴, je jmenován vezírem, po svém útěku z Córdoba pobýval v Malaze. Věnoval se obchodu s kořením, ale když mu vezír dal redigovat dopisy a zjistil, jak rozsah jeho znalostí, odvezl ho do Granady. Na smrtelném lůžku jej jmenoval svým nástupcem. Ten potom vládl 28 let.

Je třeba ještě nastínit i vývoj, který následoval po pádu Umajjovského chalífátu, kdy, jak už jsem zmínila v první části o historickém vývoji, do Al-Andalusu vpadají kmeny ze severní Afriky. Zpočátku se situace pro židovské obyvatelstvo až tak nemění, i když již první vlna dobyvatelů je nábožensky netolerantní. Přesto rozvoj židovské kultury pokračuje. ¹⁸⁵ Nicméně po příchodu Almohadů roku 1146 nastává konec židovské kultury. Jsou zavírány židovské akademie, v platnost vstupuje zákaz

---

¹⁸¹ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 52.

¹⁸² KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 211-222.

¹⁸³ MARCUS, Jakob Rader: *The Jews in the Medieval World*, New York, 1990, s. 256-260.

¹⁸⁴ 993 – 1063

¹⁸⁵ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 220-222.

židovského náboženství, jsou zavírány i synagogy a Židé se formálně museli přiklonit k islámu.¹⁸⁶

Jedním z nejdůležitějších představitelů pozdější španělské židovské kultury je filozof Maimonidés¹⁸⁷. Maimonidesova rodina byla vystěhována do severní Afriky, jiní další emigrovali do křesťanského Španělska, kde teprve začínala „zlatá perioda“. Také tam zpočátku používali židovské osobnosti k diplomatickým účelům.¹⁸⁸ Jakým způsobem a proč došlo ke změně situace, naznačuje další odstavec.

Politický vývoj na severu Španělska mimo Al – Andalus je následující. V 10. století začíná rekonkvista, asturský král Alfonso III. využívá úpadku umajjovského chalífátu a posunuje hranice svého státu k řece Duero. Jeho syn García pak až k Leónu, později až k Burgos. Na nových hranicích staví na obranu kamenné hrady čili „castillos“, proto i název celé oblasti až do dneška je Kastilie. Ferdinandovi I.¹⁸⁹ se podařilo to, že od emírů ze Zaragozy dostává tributy. Později téhož dosahuje i v Toledu a v Seville. Motivaci k toleranci vůči židovskému obyvatelstvu můžeme spatřit v tom, že byly dobrými diplomaty a navíc ovládali španělštinu/romance, arabštinu, znali arabské zvyky a uměli vyjednávat.¹⁹⁰

Alfons VI. Kastilský se proslavil jako král tří náboženství. Když přijel do města císař, vítali ho v průvodu i Židé a nesli svitky Tóry na jeho počest. V 11. století jeden z nejvýznamnějších spisů hispánské kultury Judah ha-Levi vytváří pověst o třech prstýnkách.¹⁹¹ Pozdější vývoj naznačuje, že od Židů bylo očekáváno, že pochopí, které z náboženství je „to pravé“. Také víme, že platili asi dvakrát větší daň než křesťané, králové si zvykli, že Židé patří jim, a proto se možná také cítili povinni zaštitit je ochranou, i když možná jen prakticky bránili své příjmy. Možná proto toto období bylo obdobím tolerance, a to i k muslimům. Zároveň ovšem probíhá i rekonkvista, spadá sem časově i známý hrdina a vojevůdce *El Cid*.¹⁹²

---

¹⁸⁶ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 61.

¹⁸⁷ 1135-1204

¹⁸⁸ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl, s. 61.

¹⁸⁹ 1035- 1065

¹⁹⁰ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 222-230.

¹⁹¹ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 18-22.

¹⁹² FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 18-22.

Především se pak v pozdějším období na historické scéně objevují dvě významné osobnosti, plné pochopení a tolerance: *Remundo de Salvetat*, arcibiskup z Toleda a panovník Alfons X. Moudrý¹⁹³. Ten po dobytí Toleda¹⁹⁴, kde se nacházela významná knihovna, zprostředkovává díky překladatelské škole celé Evropě arabské dědictví. V Toledu se nacházela v té době západní Evropě neznámá díla starověku jako například Aristotelés.¹⁹⁵

Následuje výjimečný rozvoj intelektuálního života. Jeho produktem byly poznatky na poli vědy, poezie a filozofie v do té doby nevídaném rozsahu. Pro západ bylo velkým přínosem to, co muslimové a Židé vytvořili. Stali se učiteli Evropy. Později je jim západ vděčný za záchranu vzácných pokladů starověku. Učinili vše pro to, aby se zachovaly znalosti, kterým hrozilo úplné zapomnění a zasadili se tak o jejich oživení a účinnou propagaci. Jednalo se například o již zmiňované spisy Aristotelovy. Svými objevy, výzkumy a myšlenkami podnítili rozvoj duchovního myšlení společnosti na poli filozofie a vědy, který byl po staletí opomíjen. Když došlo k realizaci těchto snah ve Španělsku, zaregistroval ji i zbytek Evropy a díky tomu dochází ke změně v myšlení tehdejšího křesťanského západu. Do Evropy se dostává Aristotelés právě přes arabský svět. Studovaný a komentovaný již arabskými a židovskými učiteli, stává se základem scholastiky. Exaktní vědy, medicína, astronomie, matematika - znalosti z těchto oborů dobývají Evropu přes arabské prostředí. Překlady arabských vědců se staly zdrojem překladů latinských.¹⁹⁶

3.4 SOCIOEKONOMICKÁ SITUACE ŽIDOVSKÉHO KOMUNITY

Pro židovské obyvatele začíná „zlatá epocha“. V umajjovské říši se vyvinulo významné a vlivné židovské centrum. Židé se nabídli jako správní úředníci znalí poměrů.¹⁹⁷

Co se týče hospodářského života Židů v umajjovském chalífátu v jeho počátku, nemáme příliš mnoho zpráv. Věnovali se spíše zemědělství, ačkoliv půdu nevlastnili, vlastníky byli muslimové. Pěstovali víno, obilniny, olivy, ovocné stromy, ale od 10.

---

¹⁹³ 1221-1284

¹⁹⁴ 1085, za vlády Alfonse VI. Kastilského

¹⁹⁵ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 18-22.

¹⁹⁶ DEL BRAVO, Maria Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997, s. 124-126.

¹⁹⁷ KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994, s. 208.

století kvůli nově stanoveným poplatkům a daním z obhospodařované půdy a z úrody, odcházejí do měst.¹⁹⁸ Věnovali se pak obchodu s kořením a drahokamy, o čemž svědčí mnohé dokumenty z této doby. Exportovali kožené výrobky, textilie, zlatnické výrobky a ovládli trh s otroky.¹⁹⁹

„Obchod s otroky byl hlavně v rukou Židů. Existovaly dokonce i příručky pro kupce otroků, v nichž se zaznamenávaly prostředky používané prodavači k lepšímu odbytu jejich zboží.“²⁰⁰

Udržovali obchodní styky s Orientem a severní Evropou, podnikali dlouhé cesty a využívali podpory židovské komunity v místech, kam cestovali. Věnovali se i peněžnictví, což ale nebylo jediným povoláním. Byli truhláři, výrobci hedvábí, obuvníci, spisovatelé, vědci, lékaři. A jakožto velcí znalci jazyků i významní překladatelé (hebrejšтина, latina).²⁰¹

V rámci politické organizace chalífátu měli Židé vlastní autonomní správu, přestože hlavní představitelé byli vždy schvalováni muslimskými vládci. Rovněž se pyšnili i vlastním soudnictvím. Židovská andaluská komunita v tomto období byla největší a nejlépe organizovaná a také kulturně nejrozvinutější v Evropě, a to díky svobodě, kterou pod muslimskou nadvládou užívala.²⁰² Židé měli rabínské autority, aby rozhodly jejich vlastní pře, kteří měli autorizaci od chalífy. Každá komunita si vytvářela vlastní pravidla chování a vybírala jednu osobu jako odpovědnou panovníkovi.²⁰³

Díky tomu, že si osvojili arabštinu, dostávali i důležité funkce ve státním aparátu Al-Andalusu. Vzhledem k tomu, že stejně jako křesťané mají muslimové zapovězeny některé finanční operace, věnovali se finančnictví Židé.²⁰⁴

Je těžké určit, kolik Židů žilo v Al – Andalusu, existovalo zde mnoho velkých i malých komunit, prakticky v každém důležitém větším městě i v nemnohých vesnicích. Stejně jako během existence vizigótského království se Židé věnují i během muslimské

---

¹⁹⁸ BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992, s. 49.

¹⁹⁹ LÓPEZ ÁLVARO, Ana María: *Guía del Museo Sefardí*, 2000, s. 63-66.

²⁰⁰ UBIETO, REGLÁ: *Dějiny Španělska*, Jover, Seco, Praha 1995, s. 84.

²⁰¹ UBIETO, REGLÁ: *Dějiny Španělska*, Jover, Seco, Praha 1995, s. 84-85.

²⁰² PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992,

²⁰³ LÓPEZ ALVARO, Ana María: *Guía del Museo Sefardí*, 2000, s. 63-66.

²⁰⁴ UBIETO, REGLÁ: *Dějiny Španělska*, Jover, Seco, Praha 1995, s. 84-85.

nadvlády zemědělství, vnějšímu obchodu a řemeslům.²⁰⁵ Půda byla ve vlastnictví arabských dobyvatelů, ale mohli ji obdělávat, když platili daň. Pěstovali především obilí, olivy, ovocné stromy a víno. Od 10. století se některým podařilo koupit půdu do vlastnictví. Ti, co na tom byli ekonomicky lépe, se věnovali obchodu, hlavně na velkých mezinárodních obchodních cestách. Spolupracovali nejen s Židy v Magrebu, Egyptě a společně s nimi vozili z Indie koření a drahokamy, jak nám potvrzují dokumenty nalezené v Genize de el Cairo.²⁰⁶

V lidnatých městech měli Židé ve zvyku se sdružovat v oddělených čtvrtích, tzv. *aljamas*²⁰⁷ a blízko hradeb. V Toledu například žili „ve městě Židů“ (*madinat al yahud*), která byla se zbytkem města spojená různými branami a se zbytkem tzv. židovskou branou. Podobné čtvrti existovali v Córdobě, Luceně, Zaragoze, Tudele, na Mallorce, ve Valencii etc. Architektonicky se neodlišovaly od arabské části, měly úzké klikaté uličky, malé domky s dvorky, které zaručovaly intimitu a veřejné lázně. Některá města měla i velký počet synagog jako Sevilla nebo Toledo. Volně mohli provozovat svůj kult, rabínská věda se vyučovala v rabínských akademiích učiteli, kteří měli velkou prestiž. Vnitřní organizace byla zaštitěna vlastní komunitou a vybírali se většinou vlastní daně.

V tomto období se hovoří i o rozkvětu kulturním, Židé se věnují umění a vědám, především medicíně, astronomii a matematice. Córdobský rabín Moshé ibn Maimón, známý jako Maimónides sice již patří do pozdějšího období, ale je to asi nejznámější představitel židovské obce z období středověku.

Shrnutí

Córdobský chalífát Al-Andalus od roku 711 neustále zvětšoval své území, první úspěchy v bojích proti předešlému vizigótskému království byly velmi rychlé, četné a nesporné. S velikostí státu rostla i moc a dochází i k nesmírnému rozvoji kulturnímu a intelektuálnímu. K němu nepopíratelnou měrou přispěli i židovští obyvatelé. V tomto období se židovská komunita na území Pyrenejského poloostrova stává nejen početnou,

---

²⁰⁵ LÓPEZ ALVARO, Ana María: *Guía del Museo Sefardí*, 2000, s. 63-66.

²⁰⁶ LÓPEZ ALVARO, Ana María: *Guía del Museo Sefardí*, 2000, s. 63-66.

²⁰⁷ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 17.

ale především z pohledu vládnoucí vrstvy Umajjovců i nepostradatelnou, a to hlavně v diplomatických službách a ve finančnictví. Židé se věnují i ostatním odvětvím, například obchodu, k čemuž využívají kontaktů mezi svými souvěrci v různých koutech světa. Protižidovské zákony sice existují, ale nejsou nijak prosazovány.

4 HISTORIOGRAFIE

Poslední kapitola přibližuje různé autory, kteří se zabývali v moderní době tématem židovských dějin obecně, židovským středověkem na území Pyrenejského poloostrova zvláště. Zahrnuje historiky nejdůležitější, ale především mluví o těch, jejichž publikace se mi podařilo prostudovat a porovnat. Vzhledem k mojí jazykové vybavenosti jsou to autoři španělští anebo jejich díla byla ve španělštině či angličtině vydána.

4.1 Moderní historiografie 19. století

Moderní židovská historiografie začíná v polovině 19. století, kdy se na německé půdě objevuje hnutí *Wissenschaft des Judentums*,²⁰⁸ které kriticky zkoumá židovskou tradici, kulturu a literaturu a zkoumá je vědeckými metodami. Hovoří o kulturní kreativitě, o politických židovských talentech začleněných do světového prostředí.²⁰⁹ V tomto období dochází k úplné emancipaci židovského národa v nejrůznějších státech Evropy, dostává se ke slovu tolerance, rozum, smířlivost, respektování a snaha o skoncování s minulostí. Z tohoto důvodu dochází i k rozvolňování úzkých vazeb mezi židovskými obyvateli a jejich včlenění se mezi ostatní občany.²¹⁰ Na druhou stranu musíme i připomenout, že je to zároveň doba, kdy vzniká později nacistickou propagandou využitý výrok „*die Juden sind unser Unglück*“²¹¹ Jeho autor, antisemita a historik Von Treitschke se často dostává do konfliktů či polemik se spisovatelem, jehož představíme jako prvního.

Za otce zakladatele, prvního spisovatele a historika, který se uceleně židovskou historií zabýval, patří Heinrich Graetz²¹². Své inovátorské a rozsáhlé jedenáctisvazkové dílo nazývá *Geschichte der Juden*²¹³ a zpracovává v něm celé dějiny Židů od počátku do současnosti, poprvé píše o Židech jako o národu, který měl původně své království a pak se vydává na dlouhou pouť.²¹⁴

---

²⁰⁸ Německy židovská studia.

²⁰⁹ COHEN, Shaye, J. D. a GREENSTEIN, Edvard, L.: *The state of Jewish studies*, The Jewish theological Seminary od America, Detroit, Michigan, 1990, s. 143.

²¹⁰ COHEN, Shaye, J. D. a GREENSTEIN, Edvard, L.: *The state of Jewish studies*, The Jewish theological Seminary od America, Detroit, Michigan, 1990, s. 144.

²¹¹ Židé jsou naše neštěstí.

²¹² 1817-1891

²¹³ Historie Židů.

²¹⁴ BOYER, Alain, HAYOUN, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008, s. 119.

Píše o sobě: „Narodil jsem se v malém městečku poznaňského velkovévodství roku 1817 a ještě před dokončením základní školy jsem cítil, jak se ve mně rozvíjí neudržitelná náklonnost k vědě obecně, k náboženství, k Bibli a k hebrejštině zvláště“...²¹⁵

Graetz ve svém díle popisuje období vlády Umajjovců s velkým nadšením, hovoří o zlatém věku židovské kultury, neuvěřitelném rozmachu duchovním a společenským. Córdoba té doby je „rozvinuté místo s duchovní aktivitou, zahrada vůní, šperků a sladké poezie“²¹⁶ O Chasdaiovi mluví jako o respektovaném géniovi a tvrdí, že to byl právě on, kdo nastartoval rozvoj židovské kultury. U Labrata vychvaluje lehkost, symetrii a harmonii jeho, v té době moderní, hebrejské poezie.²¹⁷ Vyjadřuje názor, že přestože se mnozí křesťané v tomto období kloní k islámu, židovské obyvatelstvo si naopak upevňuje svoji víru, svatý zákon i svůj jazyk. Jako tři hlavní nosníky kultury vidí: talmudickou školu, která se díky příznivým podmínkám stává až rivalem školy v Babylónii, Menachema ben Saruka, prvního andaluského gramatika a Dunasha Ibn Labrata, zakladatele židovské poezie.²¹⁸

Ze španělských autorů můžeme z této doby, tj. z poloviny 19. století jmenovat José Amadora de los Ríos²¹⁹, historika, literárního kritika, malíře, politika a archeologa. Jeho kniha má název „*Historia social, política y religión de los judíos de España y Portugal*“²²⁰ a je publikována v Madridu mezi léty 1875–6.²²¹

4.2 Současná historiografie 20. a 21. století

Pokračovatelem José Amadora de los Ríos byl židovský Němec, hebraista Fritz Baer²²². Ve své práci se soustředil na historii španělských Židů a patří mezi tři historiky, kteří tvoří páteř současné hebrejské židovské historiografie: Fritz Isaak Baer, Salo Wittmayer Baron²²³ a Simón Dubnov.²²⁴²²⁵ Z pohledu španělského židovstva je právě

²¹⁵ BOYER, Alain, HAYOUN, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008, s. 99.

²¹⁶ GRAETZ, Heinrich: *History of the Jews*, vol. III, Myers&co, London, 1901, s. 220.

²¹⁷ GRAETZ, Heinrich: *History of the Jews*, vol. III, Myers&co, London, 1901, s. 228-229.

²¹⁸ GRAETZ, Heinrich: *History of the Jews*, vol. III, Myers&co, London, 1901, s. 220-229.

²¹⁹ 1818-1878

²²⁰ Dějiny společnosti, politiky a náboženství španělských a portugalských Židů.

²²¹ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 7-9.

²²² 1888-1980

²²³ 1895-1989

první jmenovaný autor nejzajímavější. Tvoří mezi dvěma světovými válkami, první díl vydává v Německu *Die Juden im Christlichen Spanien – ersten Teil: Urkunden und Regesten*²²⁶, pak pokračuje pod jménem Yitzhak Baer v USA, *History of the Jews in Christian Spain*²²⁷. Historické potíže vyústily v to, že ačkoliv první dva jmenovaní psali původně německy, jejich díla byla vydána nakonec v hebrejštině a angličtině, což paradoxně zase rozvinulo bádání v těchto jazykových a kulturních oblastech.

Fritz Isaak Baer psal o židovském středověku v době, kdy byly v Německu přijaty rasové norimberské zákony. Specialista na španělské židovstvo, emigroval do svaté země²²⁸ a do své práce pak také zařazuje kapitolu o odchodu či exilu a tom, jak se Židé přizpůsobují, a jak jsou věrni autoritám země, která je přijala.²²⁹

Z dalších autorů již poněkud pozdějšího data lze připomenout Izraelce Haima Beinarta²³⁰, který napsal mnoho knih. Zajímavosti z *Los judíos en España*²³¹ uvádím i ve své práci. Uvádí zde například úryvky z toledských koncilů, zajímavosti o prvních židovských obyvatelích na Pyrenejském poloostrově, pokládá za pravděpodobné, že se tam vyskytovali již od 2. či 3. století. Isabel Camacho Romero²³² ho ovšem nazývá epigonem a z jeho rozsáhlého syntetického díla jmenuje právě *Los judíos en España*.

Luis Suárez Fernández²³³, inovátor literatury o židovské historii přichází s novou interpretací kontroverzních témat. Ve své knize *Judíos españoles en la Edad Media*²³⁴, vydána v Madridu roku 1980, se nejen snaží analyzovat židovstvo ve Španělsku, ale také porozumět majoritní křesťanské společnosti a její postoj k židovské minoritě. Ten se během středověku měnil.²³⁵

---

²²⁴ 1860-1941

²²⁵ BOYER, Alain, HAYOUN, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008, s. 135.

²²⁶ Židé v křesťanském Španělsku, první díl: dokumenty a záznamy v kalendáři.

²²⁷ Philadelphia, 1961, 2 svazky. ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 7.

²²⁸ BOYER, Alain, HAYOUN, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008, s. 139.

²²⁹ BOYER, Alain, HAYOUN, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008, s. 143.

²³⁰ 1917-2010

²³¹ Židé ve Španělsku

²³² ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, s. 7-9.

²³³ Narodil 1924.

²³⁴ Španělští Židé ve středověku.

²³⁵ ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001, 7-9.

„Během staletí středověku se španělská křesťanská společnost ukazovala v neustálém nepřátelství vůči Židům, ačkoliv ne vždy k tomu měli v konkrétních situacích důvod. Žádné jednání z jejich strany (kromě jisté a v písemnostech potvrzené pomoci muslimům v roce 711) nenabízí důvod, který by to ospravedlňoval. Věrní, podřízení a mírumilovní spolupracovali penězi a občas i osobně na rekonkvistě. Jejich práce na transformaci zemědělství, na rozvoji měst byla značně pozitivní, není registrován žádný pokus o vzpouru. Ale právě toto chování spolu se zkušeností, kterou měli z administrativy a veřejných financí, vedlo k tomu, že každou chvíli se tvořilo užší a pevnější pouto mezi monarchií a židovstvem. Dostávali důležitá místa v odpovědném úřednictvu vlády, vybírali daně, a tím postupně získávali nesympatie národa. Že nejsou skupina s podobnými teologickými vírami, ale národ se specifickou historickou entitou, to ustanovuje až roku 1976 na konferenci v Jeruzalémě R. F. Werblowky.²³⁶

Komentuje ve své knize také následující případ dvou historiků: Claudio Sánchez Albornoz²³⁷ a Américo Castro²³⁸. Tito dva badatelé vytvořili slavné teze: A. Castro tvrdil, že španělský národ je neskutečně velkou směsicí nejrůznějších kultur, včetně arabské a židovské. Claudio Sanchez Albornoz zastával teorii čistoty, ve které odmítá židovský vliv na španělskou kulturu. Zamítá myšlenku, že by Španělé měli v krvi arabskou mystičnost či lichvářství Židů, jsou podle něj jen směsicí Vizigótů a Iberů. Ačkoliv ani jedna z tezí nelze brát jako bázi pro analýzu středověké společnosti, jejich názory by neměly být zapomenuty.²³⁹

Mezi moderní směr historiografie patří dílo autora Hayima Hilela Bena-Sassona.²⁴⁰ V jeho *Dějínách židovského národa* - jedná se o velmi komplexní práci - představuje celkový pohled na židovské zkušenosti a úspěchy - náboženské, politické, sociální a ekonomická, a to jak na území Izraele, tak v diaspoře. Jeho dílo je univerzální, nicméně obecnější a ne tak objemné, aby se mohlo zaobírat obdobím středověku na konkrétním španělském území detailněji. Je to spíše celkový pohled na problematiku. Používá více srovnávací metodu, a to jak u různých zemí, tak i u různých období. Sice postupuje chronologicky, nicméně odkazuje a hledá paralely v odlišných

---

²³⁶ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 27.

²³⁷ España, un enigma histórico, B. Aires, 1956.

²³⁸ España en su historia – cristianos, moros y judíos, B. Aires, 1948 a La realidad histórica de España, México, 1975.

²³⁹ FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980, s. 26.

²⁴⁰ 1914-1977

místních i časových oblastech. Hovoří o rozkvětu Španělska, ale opět ho srovnává s ostatními zeměmi. Najdeme zde i popis jednoho z nádherných židovských domů – kdy v patii byla fontána a voda padala na mramorovou a alabastrovou podlahu²⁴¹. Začíná nejstarší historií a končí až konsolidací státu Izrael. Zaobírá se i vztahem mezi islámem a židovstvím a také vizigótským Španělskem²⁴², nicméně fakta shrnuje a nepřináší nic nového, co by nebylo známé již z jiných zdrojů.

Shrnutí

Historiografie židovská, ve které hovoříme o Židech jako o příslušnících jednoho národa, se v tomto řekněme moderním smyslu objevuje v polovině 19. století. Od té doby bylo již napsáno mnoho publikací, a to jak židovskými, tak nežidovskými autory. Zajímavý je i vliv doby, ve které bylo to které konkrétní dílo napsáno. Jedním z nejzajímavějších děl je, pokud se zajímáme o danou problematiku v širokých souvislostech, dílo autora Ḥayima Hilela Bena-Sassona, který se snaží události porovnávat s podobnými ději v jiné době či jinde na světě.

---

²⁴¹ BEN-SASSON, H. H.: *A history of Jewish people*, Harvard University press, Cambridge, Massachusetts, 1976, s. 394-403.

²⁴² BEN-SASSON, H. H.: *A history of Jewish people*, Harvard University press, Cambridge, Massachusetts, 1976, s. 409.

5 ZÁVĚR

Práce se snaží postihnout poměrně dlouhý historický úsek v dějinách Španělska, se zvláštním důrazem na životní podmínky židovské komunity v dané době. Nebylo příliš jednoduché vyjádřit se k celému období, neboť v určitých historických periodách nám chybí písemné památky.

Zpočátku vlády Vizigótů neměla židovská komunita ve Španělsku životní podmínky nijak zvlášť odlišné od ostatních obyvatel poloostrova, ale po přechodu vládnoucí vrstvy z ariánství na katolictví se postupně život židovských obyvatel začíná měnit. Vzhledem k tomu, že se vizigótské králové snažili upevnit své pozice, potřebovali oporu v podobě jednotného náboženství. Rezistence Židů byla tudíž trnem v oku – křesťané nechápali, proč Židé nepřijmou myšlenku, že židovství je již překonané a dalším stupněm vývoje je křesťanství. Snaha vládnoucích monarchů byla tuto „sektu“ vymýtit. Nedá se ovšem říci, že by se teror proti nim postupně jen stupňoval, spíše se dá říci, že se sice stupňoval, ale že velmi záleželo na jednotlivých panovnících. Nelze ani říci, že by v dědičné linii měl vliv na rozhodování vládce předchozí panovník, že by se tedy zášť či nesympatie dědily. Naopak v některých případech otec/syn/vnuk máme takovou poslušnost, že otec byl nesmiřitelným bojovníkem proti Židům, jeho syn byl mírumilovným tolerantním panovníkem a jeho potomek byl naopak opět autorem dalších protižidovských opatření. Skutečně tedy spíše záleželo na jednotlivé osobnosti a snad i na historické realitě té doby. Jedním z nejvíce diskutovaných témat bylo, do jaké míry spolupracovali Židé na „ztrátě Španělska“ čili do jaké míry byli „vinni“ za dobytí Pyrenejského poloostrova arabskými kmeny v roce 711. Ve středověkých kronikách se píše o této spolupráci a je jedním z důvodů, které se uváděly, proč je třeba Židy nenávidět. Současní badatelé připouštějí, že ke spolupráci s arabskými dobyvateli z jejich strany došlo, a to i historici židovští, ale snaží se osvětlit historické souvislosti i důvody, které je k tomu vedly. Většina dnešních vědeckých pracovníků vidí 17. koncil jako vyhocení životní situace pro židovské obyvatelstvo, a proto se jim zdají kontakty se severem Afriky jako pravděpodobné, muslimové v severní Africe jim dávali svobodu. Navíc existuje kronika Akhbar Machmúz, která o této spolupráci hovoří a popisuje ji.

Za doby vlády Umajjovců židovská společnost kvetla, jak po stránce počtu jejích příslušníků žijících na území córdobského chalífátu, tak po stránce kulturní, společenské, ekonomické a intelektuální. Dalším tématem, které zaměstnávalo historiky po celé období, bylo, do jaké míry si Židé uchovávali svoji kulturu a nakolik ji měnili podle vládnoucí většiny a nakolik naopak sami ovlivnili Španělsko a křesťanskou kulturu oni. Pokud jde o židovskou přítomnost ve Španělsku, aby bylo možno pochopit její význam a dosah při budování španělského národa, je třeba se na celou problematiku podívat z širšího historického úhlu. Problém vyvolal zájem od devatenáctého století jako součást toho, co pak bylo nazýváno "problémem Španělska". Před tímto obdobím byly studie o významu židovské přítomnosti na Pyrenejském poloostrově vzácné. Odkazy na židovské obyvatele před tímto údobím byly plné velmi výrazných náboženských předsudků, s tendencí podceňovat vliv židovské kultury. Od devatenáctého století se začalo chápat, že tvorba Španělska jako státu, jeho koncept a historická realita je prodchnut i židovským duchem, bytím a chápáním světa.

Dalším důležitým, kontroverzním či provokativním tématem je způsob obživy židovských obyvatel. Ve středověku vznikl obraz Žida, který vydírá ostatní tím, že půjčuje na vysoký úrok. Podle toho co je ještě dokonce i dnes možné vysledovat, průměrný vzorek obyvatelstva buď o této problematice nic neví, nebo si toto *klišé* myslí dodnes.

Pokládám za důležité zdůraznit, že nelze v židovské historii na území dnešního Španělska považovat období vizigótského království za černé a dobu Umajjovců za přešťastnou. Nic není černobílé, a to že někteří králové se chovali více či méně despoticky k židovskému obyvatelstvu, mohlo být dané i historickou potřebou té doby anebo mohlo jen prostě záležet na charakteru té které osobnosti. Oproti tomu stejně podobně jako tomu bylo i v jiných islámských státech, vládci z rodu Umajjovců byli zřejmě nebývale osvícení a chovali se ke svým podřízeným s nebývalou tolerancí. Toto se nedá shodně tvrdit o všech arabských kmenech, tento tolerantní přístup neměly všechny arabské či rody. Obě náboženství – křesťanství i islám - se museli v určitých obdobích vyhranit vůči židovství, ze kterého původně vyšli a v různých státech a dobách tento „boj“ probíhal různým způsobem a různou silou. Nicméně není pochyb, že za Umajjovců byly životní podmínky židovské společnosti vesměs dobré až vynikající, zastávali i důležité úřady a nebyli nijak kvůli své víře pronásledováni. Nakolik tomu

vděčili svým dovednostem a schopnostem, které byli pro vládnoucí Umajjovce nespornou výhodou, již mohli využít a často také využívali, je z dnešního pohledu již ne tak podstatné. Pokud to skutečně bylo dáno tím, že tato linie vládců byla tak osvícená, pak bychom si z nich dnes měli vzít příklad a v úspěšném „multikulturním“ tolerantním soužití pokračovat.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ARJONA CASTRO, Antonio: *Historia de Córdoba en el califato omeya*, Editorial Almuzara, Španělsko, 2010.

BEINARDT, Haim: *Los judíos en España*, MAFRE, Madrid, 1992.

BEN-SASSON, H. H.: *A history of Jewish people*, Harvard University press, Cambridge, Massachusetts, 1976.

BOYER, Alain, **HAYOUN**, Maurice – Ruben: *La historiografía judía*, México, D. F., 2008.

COHEN, Shaye, J. D. a **GREENSTEIN**, Edvard, L.: *The state of Jewish studies*, The Jewish theological Seminary od America, Detroit, Michigan, 1990.

DEL BRAVO, Maria Antonia: *Sefard, los judíos en España*; Madrid, Ediciones Silex, 1997.

Encyclopaedia Judaica. Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. Vol. 20. 2. Vydání, Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.

FERNÁNDEZ SUÁREZ, Luis: *Judíos españoles en la Edad Media*, Madrid, 1980.

GARCÍA IGLEISAS, V.: *Los judíos en la España antigua*, Ediciones Cristiandad, Madrid, 1978.

GARCÍA MORENO, Luis, A.: *Los judíos de la España antigua*, Ediciones Rialp, Madrid, 2005.

GRAETZ, Heinrich: *History of the Jews*, vol. III, Myers&co, London, 1901.

HANZOVÁ, Alena: *Osudy židovské komunity ve Španělsku pod vlivem vizigótského zákoníku, O společné evropské dědictví*, 2010.

HOURLANI, Albert: *History of Arab peoples*, London, 2005.

JOHNSON, Paul: *History of the Jews*, Butler&Tanner, London, 1987.

KELLER, Werner: *Historia del pueblo judío*, Barcelona, Ediciones Omega, 1994.

LÓPEZ ALVARO, Ana María: *Guía del Museo Sefardí*, 2000.

MARCUS, Jakob Rader: *The Jews in the Medieval World*, New York, 1990

MENENDEZ Y PELAYO, Marcelino: *Historia de los heterodoxos españoles*, Red Ediciones, S. L., 2009.

MUÑOZ MOLINA, Antonio: *Córdoba de los Omeyas*, Sevilla 2009.

PELÁEZ DEL ROSAL, Jesús: *Los judíos en Córdoba*, Ediciones El Almendro de Córdoba, S. L., 1992.

PÉREZ, Joseph: *Historia de España*, 2003.

PÉREZ, Joseph: *Los judíos en España*, Marcial Pons, Madrid, 2005.

ROMERO CAMACHO, Isabel, Montes: *Los judíos de la Edad Media española*, Arco/Libros, S. L., 2001.

SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů*, Verlag C. H. Beck, München, 2001, přeložil Petr Kyncl.

STILLMAN, Norman: *The Jews of Arablands*, Philadelphia, 2004.

UBIETO, REGLÁ: *Dějiny Španělska*, Jover, Seco, Praha 1995.

VIVES, José: *Consilios visigóticos e hispano-romanos*, Madrid-Barcelona, 1963.

7 RESUMÉ

This thesis deals with the living conditions of the Jewish community in contemporary Spain in the middle Ages. It covers the period of the end of the Roman Empire, the formation and stabilization of Visigoths Kingdom, the invasion of Arab tribes and to their stabilization of governments in the of Cordoba Caliphate, which corresponds to the time period from 4th century to 11th century. It concentrates on the specific relations between the Jews and the members of other faiths and impact of the change, which meant a move for the Jews from the Christian Visigoths dominion to Umayyad Islamic government.

The work is divided into three main parts. The first part is called the Visigoths and describes the period from the beginning of 4th century till the year 711. It has five sections, at the beginning is outlined the historical development of Visigoths Kingdom, then attention has been focused on the Jewish population, its origins in the Iberian Peninsula, the legal status of the Jews and attitudes of the rulers to Jewish issues. The last chapter of the first part talks about socio-economic situation of the Jews. The second big part, called Umayyad, is focused on government time of Umayyad and sub division is similar to the first part. Begins with the illustration of the historical development of the state government and the gradual stabilization of the Umayyad, when attention is paid to the Jewish community. One chapter deals with the legal status of Jews under Islamic rule, then other relations between the Jewish population and the ruling class. The last section is focused on socio-economic situation of Jews in Cordoba caliphate. The third part surveys the historiography of modern type between 19th and 21th century. The thesis is based primarily on publications that were available to study and try to include not only the world's most famous authors, but also the Spanish historians whose view of the whole issue is affected by the fact that the dominant religion in those days and today in Spain is Christian.

Trying to compare the situation in the same territory in the middle Ages, but under other rulers of other faiths, provides insight into the relationship between the three major monotheistic religions of the world. In a period when there was a consolidation of Islam, development of Christianity, in this area inherited from the Roman Empire, gives us insight into the Jewish religion from the perspective of his younger successors.